

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Vårdnadshavares uppfattning om specialpedagogens arbetsuppgifter i förskolan

En kvantitativ
enkätstudie

Namn Jenny Eriksson och Hannele
Tiensuu
Program SPP610

Examensarbete:	15 hp
Kurs:	Examensarbete inom Specialpedagogiska programmet
Nivå:	Avancerad nivå
Termin/år:	HT/2019
Handledare:	Göran Söderlund
Examinator:	Lars-Erik Olsson

Nyckelord: Kvantitativ, specialpedagog, information, vårdnadshavare, förskola

Abstract

Syftet med studien var att undersöka fyra slumpmässigt utvalda förskolor för att ta reda på hur stor kunskap vårdnadshavare till barn i förskoleåldern har om specialpedagogens arbetsuppgifter. De centrala frågeställningarna var: Hur stor andel av de tillfrågade vårdnadshavarna har vetskap om deras barns förskola har tillgång till en specialpedagog? Vad anser vårdnadshavarna om tillräckligheten kring informationen om specialpedagogens arbetsuppgifter? Hur önskar vårdnadshavarna att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp skulle de vilja ha? Studien har haft sin teoretiska ingång utifrån ett systemteoretiskt perspektiv och undersökte vårdnadshavare som grupp. Vi använde oss av en kvantitativ forskningsansats med enkäter som forskningsmetod. Urvalet bestod av ett slumpmässigt urval av respondenter. Materialet har bearbetats, kartlagt och analyserats med hjälp av ett enkätprogram samt ett ordbehandlingsprogram för att få fram frekvensen av de mest förekomna nyckelorden från respondenternas svar. Resultatet visade att hälften av alla tillfrågade vårdnadshavarna inte vet om deras barns förskola har tillgång till en specialpedagog. Många av vårdnadshavarna ansåg sig inte ha fått tillräckligt med information kring specialpedagogens arbetsuppgifter, där de inte alls vet vad som ingår i det specialpedagogiska uppdraget. De vårdnadshavare som gett exempel på vilka arbetsuppgifter som de tänker ingår i uppdraget där förekommer begreppet ”behov” flest gånger. De skriver bland annat att specialpedagogerna skall tillgodose och bemöta barnens särskilda behov. Nästan hälften av vårdnadshavarna visste inte hur de önskade att specialpedagogens insatser skulle se ut eller vilken hjälp de själva skulle vilja ha utan önskade istället få mer information om specialpedagogens arbetsuppgifter och hur de kunde ta kontakt med specialpedagogen vid behov. Studien ger en ökad medvetenhet till hur viktigt det är med information kring de specialpedagogiska resurser förskolan eventuellt har tillgång till.

Förord

Under en lång yrkesverksam tid inom förskolans verksamhetsområde har vi träffat vårdnadshavare till barn i svårigheter där vårdnadshavarna upplever frustration över att det inte finns tillräckligt med resurser i verksamheten som kan stödja pedagogerna. Många vårdnadshavare har önskat mer individanpassade insatser för att underlätta för det egna barnet. Detta är fullt förståeligt men är också ett dilemma då det inte alltid finns de resurserna att tillgå. Vi har genom åtskilliga samtal med vårdnadshavare fått erfara att de inte anser sig ha rätt till specialpedagogisk hjälp. Detta då deras egna föreställningar kring vad som ingår i det specialpedagogiska uppdraget inte stämt överens med deras bild av den svårighet som barnet befinner sig i. Detta ligger till grund för vårt intresse i att ta reda på vad vårdnadshavarna känner till om specialpedagogens roll i förskolan. Vi upplevde att ämnet var svårt undersöka då forskning kring specialpedagogik inom förskolan är ett tämligen outforskat ämne där vårdnadshavarnas perspektiv är nästintill obefintligt. Vid utförandet av studien har arbetet fördelats jämbördigt. Slutligen vill vi framföra ett tack till alla respondenter som har deltagit i vår undersökning. Vi vill särskilt tacka vår handledare Göran Söderlund för all hjälp

Innehållsförteckning

Förord	2
Innehållsförteckning	1
1 Inledning	3
1.1 Samverkan med vårdnadshavare	4
1.2 Studiens relevans ur ett samhälleligt perspektiv	4
1.3 Avgränsning.....	5
1.4 Syfte och forskningsfrågor	6
2 Bakgrund	6
2.1 Förskolans uppdrag.....	6
2.2 Problem i förskolan.....	7
2.3 Specialpedagogens uppdrag i förskolan	8
3 Tidigare forskning	10
3.1 Vårdnadshavare i förskolan	10
3.2 Specialpedagogens roll kring samarbetet i förskolan	11
3.3 Specialpedagogik i förskolan.....	12
3.4 Konflikter i det specialpedagogiska uppdraget.....	13
3.5 Inkludering i förskolan	14
4 Teoretiska utgångspunkter	15
5 Metod	17
5.1 Urval av informanter.....	18
5.2 Bortfallsanalys	19
Figur 1. (Egen bearbetning) Visar antal respondenter fördelat på kön, ålder och utbildning.....	19
5.3 Etik.....	20
5.4 Studiens genomförande	20
5.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet	21
5.5.1 Reliabilitet	21
5.5.2 Intern och extern validitet.....	21
6 Resultat	22
6.1 Resultat av de slutna frågeställningarna	22
6.2 Resultat av de öppna frågorna	24

7	Diskussion	27
7.1	Hur stor andel av de tillfrågade vårdnadshavarna har vetskap om deras barns förskola har tillgång till en specialpedagog?	27
7.2	Vad anser vårdnadshavarna om tillräckligheten kring informationen om specialpedagogens arbetsuppgifter?	28
7.3	Hur stor kunskap har vårdnadshavare till barn i förskoleåldern om specialpedagogens arbetsuppgifter?	29
7.4	Hur önskar vårdnadshavarna att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp skulle de vilja ha?	31
7.5	Metoddiskussion	32
8	Slutsatser/Studiens kunskapsbidrag.....	34
9	Förslag till vidare forskning	35
10	Referenslista.....	36
11	Bilagor	40
11.1.1	Bilaga 1 Missivbrev	40
11.1.2	Bilaga 2 Enkätfrågor	41

1 Inledning

Som yrkesverksamma förskollärare och blivande specialpedagoger vet vi hur essentiellt samarbetet mellan hem och förskola är när arbetet med barnens utveckling och lärande är det centrala. Vårdnadshavare som har det yttersta ansvaret över barnen och att de kommer till sin utbildning i förskolan, representerar också en stor del av samhället. Således tillhör och ingår de också som representanter ur ett samhällsperspektiv. Vilken information som vårdnadshavare fått vad gällande specialpedagogens yrkesroll är essentiellt. Detta för att bidra till en vidare kunskap och uppfattning om varför kommunikationen mellan specialpedagoger och vårdnadshavare inte alltid är så enkelt om alls ens förekommande. Utifrån bland annat det politiska läget som råder och resursfördelningen i den pedagogiska verksamheten samt normer och respondenternas barnsyn så kan man tänka sig att det påverkar samhällets och därmed vårdnadshavarnas syn på den specialpedagogiska rollen.

Som yrkesverksamma förskollärare har vi upplevt en större efterfrågan från vårdnadshavare på olika anpassningar i förskolegruppen samt olika lösningar som kan underlätta situationen för just det egna barnet. Vårdnadshavarna har främst efterfrågat att sätta in åtgärder på individnivå framför anpassningar på gruppnivå. Utifrån empirin från vårt yrkesliv och den aktuella forskning som studerats ställer vi oss frågande till vårdnadshavarnas kunskap och information om specialpedagogens yrkesroll och arbete i förskolan. Genom de samtal med vårdnadshavare angående specialpedagogiska insatser som vi har haft genom åren har vi sett en övervägande tendens till en barnsyn som utgår från ett normalitetstänkande.

Ett exempel på begrepp som används inom förskolan är uttrycket ett barn i svårigheter men uttrycks ofta i samhället istället som ett barn med problem. Den syn som vårdnadshavarna har på barn som inte följer normen bär de med sig i relationen med specialpedagoger och pedagoger i förskolan. Handlingar och problem som uppstår i relationen mellan vårdnadshavare, specialpedagog och pedagoger i förskolan sker i en interaktion. Genom vår samlade erfarenhet från tidigare yrkeserfarenhet samt forskning är vår hypotes att det finns en otillräcklighet i den information som ges till vårdnadshavarna om specialpedagogens roll och uppgifter.

Vi anser att problembeskrivningen är central då vi som yrkesverksamma pedagoger har mött vårdnadshavare med bristande information kring specialpedagogens yrkesroll. Vår förhoppning är att vår studie kring vårdnadshavares syn på specialpedagogens yrkesroll kan bidra med ny kunskap, genom att belysa vårdnadshavarnas perspektiv kring specialpedagogens yrkesroll jämfört forskning och förordningar. Detta för att vidga förståelsen till det komplexa mötet mellan den specialpedagogiska yrkesrollen och vårdnadshavare. Fler studier kan dock behöva vidareutveckla ämnet för att kunna bli desto bredare utifrån ett samhällsperspektiv. Det är viktigt att ta reda på vilken information och hur mycket vårdnadshavarna vet om specialpedagogens arbetsuppgifter eftersom brist på information kan leda till att vårdnadshavarnas förväntningar på specialpedagogen kan krocka med dennes arbetsuppgifter och roll. Ett missnöje kan påverka det så viktiga samarbetet mellan hem och förskola negativt och minska förtroendet för en god samverkan. Detta ger minskade förutsättningar för att gemensamt kunna stödja barnet i dess utveckling och lärande. Kan vi se om de förväntningar som vårdnadshavarna har på specialpedagogens yrkesroll stämmer överens med specialpedagogens arbetsuppgifter enligt examensförordningen (SFS 2007:638)?

1.1 Samverkan med vårdnadshavare

Enligt Emanuelsson, I., Persson, B. & Rosenqvist J.F. 2001; Palla, 2015; Sandberg, A & Ottosson, L. 2010; anses den forskning som finns i området specialpedagogik inom förskolan vara ett bristområde. I studierna dominerar förskollärares/professionellas röster, medan föräldrars röster hörs i någon mån. Ett av utvecklingsområdena som studierna belyser är bland annat att förbättra former för samverkan och samarbete mellan pedagoger men också i mötet med vårdnadshavare (Palla 2015). Den forskning som finns enligt Palla (2015) om specialpedagogik i förskolan visar på brister i att ta tillvara på vårdnadshavares perspektiv. Sandberg och Ottosson (2010) visar i sin forskning att bristande information mellan hem och förskola är ett hinder för samverkan i förskolan. Då vårdnadshavare har en större kunskap än pedagogerna kring att se sitt egna barns behov och att kunna förstå barnets signaler menar Sandberg och Ottosson (2010) att en fungerande samverkan har en mycket stor betydelse. Det är således viktigt att ta tillvara på vårdnadshavarnas kunskaper för att tillsammans kunna stödja barnen i dess utveckling och lärande.

En god samverkan är en förutsättning för att vårdnadshavarna ska kunna ha en möjlighet att påverka den pedagogiska verksamheten. Då är det också viktigt att pedagogerna är tydliga med utbildningens innehåll och syfte så att vårdnadshavarna blir involverade i barnens utveckling. Ottosson (2014) anser att det är viktigt att vårdnadshavare och förskollärare är överens om vad de vill ha för stöd när de kontaktar specialpedagogen. Vårdnadshavares beskrivning av sitt barn är viktig då de är experter på sitt barns behov och utveckling. Detta är viktigt för att det skall skapas en tillitsfull relation mellan vårdnadshavare förskollärare och specialpedagoger (Ylvén och Wilder 2014).

Enligt examensförordningen för specialpedagoger (SFS 2017:1111) ska den yrkesverksamma inom området genomföra pedagogiska utredningar och undersöka svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå. Att få till en utredning på individnivå kan dock ta lång tid och det kan även uppstå motstånd hos vårdnadshavare. Enligt Sandberg (2014); Brodin och Renblad (2014) krävs det vårdnadshavarnas godkännande för att koppla in specialpedagogen för att få stöd i arbetet med ett barn. Då det kan ta tid att få vårdnadshavarnas godkännande samt att vårdnadshavarna kan neka till en utredning på individnivå kan det resultera i att insatser i första hand görs på gruppnivå. Detta kan i sin tur leda till problem för specialpedagogerna som får svårt att leva upp till vårdnadshavarnas förväntningar som är experter på sina barns behov och utveckling. Utbildningsdepartementet (2003) beskriver vårdnadshavaren som en värdefull resurs som är experter på sitt egna barn. För att det ska fungera bra för barnet har vårdnadshavare en viktig roll som samarbetspartner i kommunikationen med förskolan. I grunden är målsättningen att vi tillsammans vidare ska kunna utveckla ett gott samarbete mellan vårdnadshavare och alla inom förskolans utbildningsverksamhet.

1.2 Studiens relevans ur ett samhälleligt perspektiv

De begrepp som används inom specialpedagogiken har förändrats över tid och det kan påverka vårdnadshavarnas syn på barn som inte följer normen på förskolan för vad som ur ett samhällsperspektiv anses vara ett normalt eller inte normalt beteende. Med vårdnadshavare menar vi det som står i 6 kap 3§-10§i föräldrabalken (SFS 1949:381) är de personer som är juridiskt ansvariga för ett barn, det kan vara båda eller en av föräldrarna. Det kan också vara en person som är utsedd av domstol till att vara vårdnadshavare.

Enligt Ahlberg (2013) är det specialpedagogiska arbetet som sker i förskola och skola påverkat av ideologiska trender och politiska beslut som råder i samhället och är därmed

normativ för att förordningarna utgår ifrån vad som är bäst eller önskvärt i barnens utbildning. Synen hos vårdnadshavare om vad som anses vara normalt och vad som är annorlunda är olika beroende av vilken kultur, tradition och politiska klimatet som råder i samhället. Enligt Hujala-Huttunen (1996) är förskolan och dess pedagogiska modell en spegling av det samhälle där den är etablerad i. Förskolans kvalitet beror mycket på hur samhällen värdesätter barnen och deras utbildning och hur stor del av samhällets resurser som tillgodoser barnen och deras familjer. Hujala-Huttunen (1996) ställer sig frågan till huruvida samhällets syn på förskolan är i form av en del av utbildningssystemet eller bara som en barnvakt då vårdnadshavarna arbetar. Dessa olika synsätt ställer Hujala-Huttunen (1996) mot varandra liksom två motpoler som antingen kan vara det ena eller det andra eller någonstans däremellan.

Lansheim (2010) nämner också att politik som är framröstad i samhället är en faktor som påverkar det specialpedagogiska arbetet. Han belyser vidare att förväntningarna specialpedagogerna själva har på sitt uppdrag och på yrkesrollen är också något som påverkar deras arbete. Med yrkesrollen menar vi den definitionen som Rökenäs & Hanssen (2006) och Svedberg (2016) skriver om där det finns både en formell och en informell yrkesroll. Den informella brukar finnas nedskrivna i en arbetsbeskrivning och den informella består av omgivningens förväntningar. Oavsett vilken yrkesroll man har kan det finnas olika förväntningar på vad den rollen innefattar, vilket kan skapa spänningar. Det kan även ske rollkonflikter om man ska anpassa sig till både den formella och den informella yrkesrollen samtidigt (Svedberg 2016). Den formella och informella yrkesrollen kan inte enbart förklaras av specialpedagogens enskilda agerande utan påverkas också av de olika system i samhället som i sin tur påverkar varandra (Svedberg 2016). Den utveckling och det lärande som sker hos barn, vårdnadshavare och pedagoger sker genom samspel mellan och på olika nivåer från individnivå till samhällsnivå (Svedberg 2016). Sandberg och Ottosson (2010) menar att pedagogernas och vårdnadshavarnas språk och kulturella skillnader kan medföra att kommunikationen mellan specialpedagogen och vårdnadshavare blir komplicerad och försvårar att samarbete uppstår.

1.3 Avgränsning

Vår studie har avgränsats genom att vi har riktat in oss mot vårdnadshavare till förskolebarn för att ta reda på hur stor kunskap de har om specialpedagogens roll och arbetsuppgifter i förskolan. Vi har valt att fokusera på fyra slumpmässigt utvalda förskolor i Göteborgs kommun och genomföra en enkätundersökning med samtliga vårdnadshavare som har barn på dessa förskolor. Avgränsningen ligger i att undersöka dessa fyra förskolor av Göteborgs cirka 400 förskolor samt att vi fokuserar vår undersökning till att undersöka endast vårdnadshavares syn på specialpedagogens arbete i förskolans verksamhet. På grund av att det har tagit en stor del av den tid vi har haft till vårt disponerade till att kontakta rektorer och fått godkännande samt bokat tid till att kunna genomföra vår undersökning valde vi att begränsa oss till fyra förskolor. Då vi har ett slumpmässigt urval där alla i populationen har lika stor sannolikhet till att vara med i urvalet så anser vi i stort att vi kan generalisera vårt resultat till att gälla samtliga vårdnadshavare som har barn i en kommunal förskola i Göteborg. Hur vi väljer vårt urval är avgörande för våra möjligheter att generalisera. (Byström, J och Byström, J, 2011)

1.4 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att undersöka fyra slumpmässigt utvalda förskolor för att ta reda på hur stor kunskap vårdnadshavare till barn i förskoleåldern har om specialpedagogens arbetsuppgifter. Vi avser att besvara studiens syfte genom att studera vilken information vårdnadshavarna fått om specialpedagogens arbete i förskolan och vilken syn de har på specialpedagogens roll i förskolan.

Utifrån detta syfte har vi valt följande frågeställningar:

- Hur stor andel av de tillfrågade vårdnadshavarna har vetskap om deras barns förskola har tillgång till en specialpedagog?
- Vad anser vårdnadshavarna om tillräckligheten kring informationen om specialpedagogens arbetsuppgifter?
- Hur önskar vårdnadshavarna att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp skulle de vilja ha?

2 Bakgrund

I detta avsnitt presenteras styrdokument och litteratur kopplat till studiens syfte. Tanken med bakgrunden är att belysa förskolans allmänna uppdrag, problem samt specialpedagogens uppdrag för att ge en förståelse för studiens problemområde.

2.1 Förskolans uppdrag

Förskolan som är barnets första utbildning ingår i det sammanhängande systemet för utbildning och är en start i det livslånga lärandet. I förskolans läroplan beskrivs förskolans värdegrund samt mål och riktlinjer för utbildningen. I läroplanen för förskolan kan vi läsa "Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barn och barnens behov, där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet" (Lpfö 18, s.7). Alla som arbetar i förskolan har alltså ett uppdrag i att stimulera till utveckling och lärande och samtidigt se till så att barnen får sina behov tillgodosedda och att de får en god omsorg.

Alla barn har behov och hänsyn skall tas till alla barns olika behov, de som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling har rätt att få det. Resursfördelningen ser dock olika ut för olika förskolor beroende på barngruppens sammansättning (Björck-Åkesson 2014). Pedagogerna som arbetar i förskolan skall alltså se till så att alla barns utveckling och lärande stimuleras, även de barn som kräver särskilt stöd i sin utveckling. Det handlar om en likvärdighet. Det står dock inte preciserat hur detta skall göras. I och med införandet av den nya läroplanen (Lpfö 18) så har undervisningsuppdraget blivit tydligare inskrivet och därmed stärkts. Enligt läroplanen för förskolan (Lpfö 18, s.) står att arbetslaget skall: "vara tydliga i fråga om mål och innehåll i utbildningen för att skapa förutsättningar för barns och vårdnadshavares möjligheter till inflytande" Det står också att "vårdnadshavare ges möjlighet att vara delaktiga i utvärderingen av utbildningen" (Lpfö 18, s.20).

I läroplanen för Förskolan (Lpfö 18) finns inte specialpedagogen specifikt nämnd som yrkesgrupp. Vi kan läsa att arbetslaget i förskolan skall: "uppmärksamma samt ge ledning och stimulans till alla barn samt särskilt stöd till de barn som av olika skäl behöver det i sin utveckling" (Lpfö 18, s.15). I skollagen (SFS 2010:800 9 §) framställs att barn i behov av särskilt stöd har rätt att få det stöd som deras speciella behov kräver oavsett fysiska, psykiska

eller av andra skäl som ska gynna den enskildes utveckling. Enligt utbildningsdepartementet (2003) har vårdnadshavarna rätt till att få ta del av och kunna påverka verksamheten som barnet ingår i och därför behöver de få information och vetskap om det specialpedagogiska arbetet som utförs i förskolan. Likväl lyfter skollagen 8 kap 9§ (SFS 2010:800) att vårdnadshavarna ska få chans att närvara vid utförandet av de särskilda stödinsatserna.

2.2 Problem i förskolan

Det är vanligt i den pedagogiska verksamheten att olika bedömningar görs för att se barnets kunskapsnivå. Utifrån bedömningen ska verksamheten bemöta utifrån barnets behov och lämpligt material ska tas fram och anpassas till barnets lärande (Lutz 2013). Barnets förkunskaper är alltså grunden i det pedagogiska mötet med barnen som allteftersom utmanas, utvecklas och breddas. Men att bedöma barn kan också bli problematiskt om grunden läggs utifrån att man enbart kategoriserar barn utifrån deras beteende och inte ser barnet i den situation och miljö som den omges av. Lutz (2013) menar att det är utifrån ett vuxenperspektiv som vi kännetecknar begreppet ” barn i behov av särskilt” stöd och initialläget i bedömningen gällande barnets kunskapsnivå kan denne ses utifrån en problembild. Detta för att det som anses vara ett problem ska besvaras med lämpligt stöd som främjar barnen och verksamheten. I det stora hela främjas också således samhället. Rosenqvist (2007) menar att den specialpedagogiska forskningen idag alltmer kommit att fokusera på att orsaker till att svårigheter hos barn uppstår har samhällsrelaterade orsaker. Här har alltså miljön en stor betydelse vilket betyder att barnets relationer i gruppen har betydelse för de svårigheter som uppstår kring barnet.

Intressant vad gällande förskolans uppdrag är vilket perspektiv som styrdokumentet präglas av. Enligt Emanuelsson et al. (2001) visar förskolans styrdokument på ett relationellt förhållningssätt till barn. Emanuelsson et al. (2001) har beskrivit det kategoriska perspektivet som kännetecknas av att barn kategoriseras utifrån ett normalitetstänkande. I det kategoriska perspektivet anses barnet vara bärare av problemet och vi pratar om ett barn med svårigheter. Detta kan jämföras med det relationella perspektivet där man istället pratar om barn i svårigheter vilket medför att det blir viktigare att se barnet i ett sammanhang, samspelet mellan barnet och omgivning blir viktigare. Som en kritik mot det kategoriska perspektivet har dilemmaperspektivet vuxit fram (Nilholm 2007) Han har valt att använda detta perspektiv eftersom det enligt honom inte finns någon slutgiltig lösning på de dilemman som specialpedagogisk verksamhet har att hantera. I ett dilemmaperspektiv erkänns den komplexitet som kännetecknar specialpedagogiska verksamheter. Det blir komplext när förskolan och skolan ska vara likvärdig och ge alla barn och elever liknande kunskaper samtidigt som det skall individanpassas och tas hänsyn till elevers olikheter. Det kan innebära en spänning mellan gruppen och individen. Intentionen till det erhållna dilemmaperspektivet som enligt Lutz (2013) kallas för problemperspektiv kan ändå vara för att få rätt stöd som i sin tur kan främja det enskilda barnet, verksamheten och samhället på lång sikt. Barnets beteende påverkar för hur det av olika professioner i samhället uppfattas om vad och vilka som anses vara avvikande eller anses tillhöra en normalitet (Lutz 2013). Enligt Sandberg och Norling (2014) finns det barn som av pedagoger och vårdnadshavare anses vara försenade i sin utveckling men ändå inte allmänt definierat som ett ”barn i behov av särskilt stöd”. Det är inte erkänt för vilka bedömningsgrunder pedagoger har för att avgöra huruvida ett barn är i behov av särskilt stöd eller inte. Det är pedagogernas egna svårigheter att bemöta vissa barn i verksamheten som är utgångspunkten för bedömningen. Vårdnadshavaren är den som bäst känner till det egna barnet och för fram det egna barnets röst i de frågor där barnet själv inte uttrycker sina åsikter och behov. Det är viktigt att förskolan är mottaglig för vårdnadshavares

åsikter och spörsmål där en förtroendefull relation är central samt respekten till varandras kompetensområde (Ottosson 2014).

I förskolan uppstår det situationer där barn exkluderas och inte får delta i olika gruppkonstellationer (Björck-Åkesson 2014). Två sorters exkludering som Stigendal (2004) skriver om är dels den sociala där man kan bli utesluten från något och där man blir utanför ett sammanhang av sociala situationer. Barn kan bli uteslutna ur olika lekar av sina kompisar men det kan också bero på att barnet själv väljer att vara utanför (Björck-Åkesson 2014). Den andra sorts exkludering som Stigendal (2004) beskriver är den organisatoriska exkluderingen där man kan bli utestängd utifrån kunskapsnivå eller funktionshinder och detta kan motverkas med hjälp av inkludering. Ett exempel på exkludering i förskolan kan också vara ett barn som inte hänger med de andra barnens tempo i leken på grund av motoriska svårigheter (Björck-Åkesson 2014). Det finns en mängd olika definitioner och tolkningar kring vad begreppet inkludering innebär. Ahlberg (2013) beskriver begreppet inkludering ur ett skolperspektiv där skolan skall vara organiserad utifrån att alla barn är olika och att det är skolans uppgift att ändras så att alla barn skall kunna passa in. I liknande tankar resonerar även Nilholm (2014) men ställer också begreppen inkludering och integrering som diskuterade jämförda begrepp mot varandra. Nilholm (2014) menar att många talar om integreringsbegreppet i form av att barn som inte följer normen ska anpassas i bestämda och existerande skolstrukturer och miljöer som inte är till hjälp för dem. Inkludering handlar om att istället förändra lärmiljön så den anpassas till alla elevers olikheter och behov för att skolan skall kunna bemöta och vara till för alla barn (Nilholm 2014).

Persson (2009) skriver om att det har blivit vanligt att begreppet inkludering definieras snävt och har kommit att handla om hur elever med olika svårigheter, relaterade till skolan, hur just dessa individer skall inkluderas i den vanliga undervisningen. Istället vill Persson (2009) hänvisa till UNESCOS definiering av begreppet inkludering där det istället handlar om att skapa förutsättningar för alla individers rätt till full och jämlik delaktighet i skolan. Persson (2009) menar att det under slutet av 80 talet riktades kritik kring detta och i Skolöverstyrelsens rapport Elever med svårigheter (Persson 2009) kan man läsa att specialundervisningen inte räcker till för att komma till rätta med elevers skolrelaterade svårigheter med att uppnå skolans krav och kunskapsmål och därmed riktades alltså kritik mot specialundervisningen och även mot speciallärarutbildningen.

2.3 Specialpedagogens uppdrag i förskolan

Hur specialpedagogens roll ser ut i teorin står att läsa i examensförordningen för specialpedagoger, men synen på hur uppdraget ska genomföras i den pedagogiska verksamheten förändras i samspel med vårdnadshavares och pedagogers föreställningar om yrkesrollen (SFS 2007:638). I examensförordningen (SFS 2007:638) står det skrivet om specialpedagogens uppgifter att hen bland annat ska utforma och medverka i arbetet med att skriva åtgärdsprogram samt vara en kompetent handledare och rådgivare i pedagogiska frågor för kollegor, vårdnadshavare och andra berörda. Specialpedagogen ska kunna leda utvecklingen av det pedagogiska arbetet och möta behoven hos alla barn och elever samt kunna utföra pedagogiska utredningar på organisations-, grupp- och individnivå (SFS 2007:638). Denne ska kunna vara kritisk, självständigt styrka och analysera i arbetet, men likväl delaktig och kunna planera i förebyggande syfte. Det kan handla om att eliminera barriärer och dilemman i olika lärmiljöer.

Enligt Nisser (2014) fanns det inte någon utbildningsplan för specialpedagoger förrän 1990 då det innan mellan 1962–1989 endast utbildades speciallärare. År 1989 beslutades det därmed

av riksdagen att det skulle införas en specialpedagogisk påbyggnadsutbildning och benämningen specialpedagog tillkom. Specialpedagogen fick också en ny roll med nya uppgifter som att handleda kollegor och bedriva utvecklingsarbete. Persson (2009) skriver också att den specialpedagogiska utbildningen som infördes 1990 är idag i stort sett oförändrad men den undervisande uppgiften har strukits. Ser vi till den internationella forskningen kan vi även där hitta kritik mot den inkluderande skolan bland annat genom den artikel som Warnock (refererad i Persson 2009) skriver där hon menar att tanken om inkludering är ett naivt ideal som inte fungerar utan att den integrerade specialpedagogiska utbildningen är ett resursslöseri.

Nisser (2014) skriver om varför olika uppfattningar kring uppdrag och roller får konsekvenser i en pedagogisk verksamhet. Hon menar att den specialpedagogiska rollen kan uppfattas olika av ledning och organisation och detta påverkar uppfattningen av hur den specialpedagogiska yrkesrollen ska se ut i barnens utbildning. Lansheim (2010) resonerar i samma tankegångar men lyfter även att specialpedagogers egna föreställningar om sin yrkesroll påverkar utförandet av arbetsuppgifterna. Nisser (2014) kom fram till i sin forskning är att olika föreställningar om specialpedagogers och speciallärares uppdrag hör ihop med föreställningar om vad specialpedagogik kan vara. I sitt resultat kom Nisser (2014) fram till att man i det fortlöpande arbetet som sker i utbildningen behöver ha specialpedagoger och speciallärare inblandade i barnens utbildning men organisatoriskt kan det krävas olika lösningar för dessa yrkesgrupper. Regelbundna diskussioner och problematiseringar kring de specialpedagogiska yrkesrollerna och uppdragen är nödvändiga likaså dessa anställningsformer. Nisser (2014) menar på att det är viktigt att skapa möten för samtal på organisations-, grupp och på individnivå för att ett förebyggande specialpedagogiskt arbete ska kunna ske. Författaren såg även att yrkesrollerna själva har olika föreställningar kring sin egen roll där bl.a. specialpedagoger inom förskola/ grundskola såg mer sitt uppdrag i att utveckla lärandemiljöer och vara engagerad i arbetet tillsammans jämbördigt med barnen i behov av särskilt stöd och se till att detta så förblir. Specialpedagoger i särskolan såg enligt Nisser (2014) deras uppdrag som en mer undervisande form i elevgrupper, så som de gör idag och säger sig vara anställda för att göra. De Specialpedagoger som Nisser (2014) intervjuat och som är anställda med en egen chef och i en central enhet upplevde det som problematiskt. Detta för att de endast kommer till förskola/skola när de blir kallade, för problem behöver lösas.

Enligt Crutchfield (1993) är en viktig del i yrkesrollen att arbeta med familjer i den tidiga delen av barns uppväxt och utbildning. Pedagogerna möter vårdnadshavare regelbundet för att ta reda på vilka frågor de prioriterar och tycker är viktiga kring deras barn. Detta för att ta reda på vilka resurser och behov de möjligtvis behöver för att kunna diskutera eventuella stöd för barnen i deras utveckling. Det är viktigt att forma ett gott samarbete med vårdnadshavarna.

Enligt Nisser (2014) kan den specialpedagogiska rollen tolkas på vida sätt av hela läroverksamheten som berör barnens vardag när det inte är klart för alla inblandade vad som ska ingå i arbetsuppgifterna. Även inom yrkesprofessionen diskuteras rollen med fokus på barnens lärande och utveckling. Nisser (2014) menar vidare att diskussioner kan handla om olika utvecklingsområden inom förskolans verksamhet. Det diskuteras även kring de olika roller och uppdrag en specialpedagog kontra speciallärare har. Nisser (2014) anser att specialpedagoger och speciallärare kompletterar varandra där båda behövs på olika sätt för barns lärande och utveckling, men där olika lösningar inom det organisatoriska behöver ordnas. Att skapa möten för samtal på olika nivåer ligger i ett av fokusområdena i den specialpedagogiska rollen (Nisser 2014). Då specialpedagoger endast varit verksamma under

relativt kort tidsperiod menar Emanuelsson et al. (2001) att det endast finns ett fåtal studier som uttryckligen fokuserar på frågor som rör specialpedagogens yrkesroll och uppdrag i Sverige. Enligt Palla (2015) är forskning om specialpedagogik i förskolan ett tydligt bristområde.

Sammanfattningsvis kan sägas att i examensförordningen finns specialpedagogens uppdrag nedskrivna men hur den ska genomföras i praktiken påverkas av samhällets föreställningar om yrkesrollen. Det finns endast ett litet antal studier kring specialpedagogens yrkesroll i förskolan och visar sig vara ett bristområde inom forskningen. Den specialpedagogiska rollen och vad som ingår i specialpedagogens arbetsuppgifter kan uppfattas olika beroende på var inom organisationen som specialpedagogen arbetar och vad ledningen har för förväntningar på specialpedagogen. Det är viktigt att skapa möten mellan de yrkesverksamma inom professionen men även samtal med vårdnadshavare för att ta in deras perspektiv. Detta för att möjliggöra samtal om den specialpedagogiska yrkesrollen och lyfta de olika föreställningarna kring yrkesrollen.

3 Tidigare forskning

Under denna rubrik kommer vi att presentera tidigare forskning inom ämnet specialpedagogik i förskolan som är relevant för vårt syfte och frågeställningar.

3.1 Vårdnadshavare i förskolan

Undersökning av tidigare forskning tyder på att området kring vårdnadshavares vetskap om specialpedagogens yrkesroll är outforskat. Detta kan bekräftas bland annat av Palla (2015) som i en studie framhåller att det råder ett tydligt bristområde i forskningen kring specialpedagogik i förskolan där barn och vårdnadshavares röster belyses och fördjupas i. Trots att vårdnadshavares funderingar och röster lyfts fram menar Palla (2015) att vid något enstaka tillfälle inom forskningen så är det övervägande de yrkesverksamma som berör barnet inom exempelvis förskolan som mestadels blir synliggjorda och hörda inom forskningen. Vidare påpekar Palla (2015) att frågor kring delaktighet och samarbetsformer kan bli bättre och utvecklas i ämnet kring specialpedagogik, där inte bara barn ska belysas utan även vårdnadshavarna som en viktig del som saknas i forskningen idag. Enligt Sharp (1991) önskar vårdnadshavarna i hans forskning en förbättrad kommunikation med pedagogerna. De vill också ha hjälp med hur de kan hjälpa sitt barn och anpassa aktiviteter utifrån sitt barns utvecklingsnivå i hemmet.

I en studie som West och Pirtel (2014) gjort såg man att vårdnadshavare har ett behov av en tillförlitlig relation och önskan om ett större inflytande inom verksamheten barnet tillhör. Vårdnadshavarna i studien har en oro om att pedagogerna i verksamheten inte skulle se deras barns behov och det unika i just deras barn vilket skulle krävas en starkare och närmare relation till pedagogerna som ingår i barnets verksamhet. Enligt Sharp (1991) efterfrågar vårdnadshavarna hjälp med att kunna hantera de svårigheter som deras barn befinner sig i och även kunna framföra sina synpunkter som uppmärksammas. Vårdnadshavarna i Sharps (1991) studie önskar fler kartläggningar av deras barns behov och kunskaper om barnens kunskapsbehov inför skolstarten.

Utifrån en systemteoretisk teori där förskolor tillhör mikrosystemet och det samarbete som sker mellan förskolan och förskoleklassen vid övergång tillhör mesosystemet, har det gjorts en analys av Sandström, Lundqvist och Axelsson (2019) angående vårdnadshavares syn på förskolans och förskoleklassens kvalitet. Resultatet visade att det fanns fler förskolor (63%)

än förskoleklasser (26%) som ansågs vara av hög kvalitet och att det fanns fler förskoleklasser (15%) än förskolor (4%) som beskrivs av vårdnadshavare som låg kvalitet (Sandström et al., 2019). Något som är intressant i den här studien (Sandström et al., 2019) är att inga vårdnadshavare till barn med en normal utveckling eller vårdnadshavare till begåvade barn beskrev förskolan som låg kvalitet. Detta kan tänkas tyda på att förskolan verkar tillgodose bättre för dessa barn och deras vårdnadshavare än för de barnen med särskilda behov och deras vårdnadshavare. För att frågor kring delaktighet och samarbetsformer ska kunna förbättras i förskolan och i utbildningsverksamheten anser Sandström et al. (2019) att den bristande forskningen om specialpedagogik i förskolan behöver utvecklas. Detta för att kunna skapa ett större intresse inom forskningen. Palla (2015) påpekar att delaktighet och samarbete mellan pedagoger och vårdnadshavare kan bli bättre om forskningen sätter in mer fokus kring specialpedagogik i förskolan.

3.2 Specialpedagogens roll kring samarbetet i förskolan

Brodin och Renblad (2014) har i en artikel ställt sig frågan "Behövs specialpedagoger i förskolan"? Detta är en intressant och relevant frågeställning för vår studie då det gäller vårdnadshavarnas syn på specialpedagogens roll i förskolan. Vi har tidigare kunnat läsa här om Nissers (2014) syn på vikten av att ha specialpedagoger inblandade i barnens utbildning ute i verksamheterna och likaså skriver Brodin och Renblad (2014) om specialpedagogens viktiga roll som rådgivare och handledare till personalen i förskolan. Enligt rapporter som Brodin och Renblad (2014) skriver om i sin artikel visar det sig att allt yngre barn i dag visar tecken på att må dåligt och det behövs mer resurser för att kunna hjälpa de här barnen. Många barn i förskoleåldern har huvudvärk och ont i magen och mår psykiskt dåligt. I deras studie där de har intervjuat specialpedagoger menar de att behovet av den specialpedagogiska kompetensen hela tiden har ökat vilket stämmer överens med bilden av rapporterna som visar på att allt fler yngre barn mår dåligt.

Brodin och Renblad (2014) visar också på vikten av personalens bemötande av barnen samt kunskaper om barnens behov. Vissa barn har större behov av stöd än andra kanske för att de har svårt med att leva upp till förskolans krav och inte kan hänga med i förskolans olika aktiviteter på samma sätt som kompisarna. Björck-Åkesson (2014) nämner också i ett exempel om barnet inte hänger med sina kamraters tempo i verksamheten kan metoden i verksamheten behöva anpassas. Författaren menar vidare att för att få kunskap om hur situationen ska lösas behöver pedagogerna analysera förutsättningar för utveckling och lärande på både individnivå men också på gruppnivå. Detta för att se hur den sociala och fysiska miljön påverkar. Ottosson (2014) anser att för att information och kunskaper ska kunna lyftas fram är samtal mellan dem som arbetar med barnet i vardagen och barnet själv samt dennes familj nödvändigt. Det kan då bli aktuellt att skriva en handlingsplan. Diskussioner kring innehållet i handlingsplanen och olika arbetssätt som kan vara bra diskuteras mellan förskolepedagogerna, specialpedagogen samt med vårdnadshavarna (Ottosson 2014).

I en studie av Brodin och Renblad (2014) är vårdnadshavarna alltid med och godkänner de uppsatta målen och där är specialpedagoger överens om att de har ett nära samarbete med vårdnadshavarna. Enligt Brodin och Renblad (2014) anser specialpedagogerna att det är viktigt att alltid ha en öppen dialog och regelbundna samtal med vårdnadshavarna och att inte fokusera på problem utan på möjligheter. I studien nämns att många vårdnadshavare upplever det vara jobbigt att hämta och lämna sitt barn då de ofta får till sig att deras barn har varit stökigt eller på något sätt uppträtt problematiskt. Stycket ovan belyser vikten av att ha

specialpedagogisk kompetens ute i verksamheten då allt fler barn mår dåligt. Samtal mellan de som arbetar med barnen och vårdnadshavarna är viktigt för att överföra information och kunskap kring barnen och dess behov. I en studie av Sharp (1991) visas det på ett behov hos vårdnadshavarna där de vill vara mer engagerade i sina barns utbildning i förskolan. Vårdnadshavarna vill även ha mer information och kunskap om sina barns utveckling och att få möjlighet till att kunna reflektera det i ett samtal med pedagog. Brodin och Renblad (2014) menar att innehållet i samtalen bör fokuseras på möjligheter och inte svårigheter. Enligt Sharp (1991) uppstår problem i kommunikationen mellan vårdnadshavare och pedagoger i förskolan på grund av vårdnadshavarnas okunnighet och brist på intresse om förskolans arbete med läroplanen och dess innehåll. Sharp (1991) hävdar att pedagogernas kommunikation med vårdnadshavarna inte är tillräckligt tydlig så att det blir svårt för vårdnadshavarna att förstå vad pedagogerna menar. Detta kan leda till menar Sharp (1991) att pedagogerna får den uppfattningen att vårdnadshavarna inte bryr sig om barnets utveckling och lärande.

För att ett lyckat samarbete ska äga rum mellan hem och förskola och tillsammans med andra yrkesgrupper som berör barnets vardag såsom specialpedagog, psykolog, logoped och så vidare är en ömsesidig förståelse och kommunikation en viktig faktor enligt Sandberg och Ottosson (2010). Hansuvadha (2009) nämner bristande tid och hög arbetsbelastning som exempel på olika element som hindrar specialpedagoger att göra jobbet de önskar att göra, då de vill kunna göra hembesök, telefonsamtal och veta mer om barnets hemmiljö och dess behov. Hansuvadha (2009) menar i sin studie att specialpedagogerna kände krav från vårdnadshavare som var orimligt att hinnas med och fullfölja och genom detta skapades en misstrohet gentemot specialpedagogerna och deras kompetens. Hansuvadha (2009) nämner även att specialpedagoger och deras syn på samarbetet med vårdnadshavare som har barn i behov av särskilt stöd påverkas även huruvida det finns kulturella och språkliga skillnader. När man inte förstår varandras språk så påverkas kommunikationen och det i sin tur påverkar det essentiella samarbetet som blir hämmat. Även om tolkar används i verksamheten fungerar det inte alltid så önskvärt då man ska hitta rätt tolk till familjen (Hansuvadha 2009).

3.3 Specialpedagogik i förskolan

Björck- Åkesson (2014) skriver att det råder en stor brist i forskningen både i Sverige och internationellt vad gällande hur man arbetar med barn i behov av särskilt stöd i förskolan. Författaren som skriver om specialpedagogik menar att det handlar om att skapa de bästa förutsättningarna för utveckling och lärande för alla barn i förskolan och att verksamheten ska anpassas utifrån vad varje barn behöver för att utvecklas optimalt. I medhållande mening förtydligar Nilholm (2007) och menar att specialpedagogik är när den pedagogik som används till vardags i den pedagogiska verksamheten inte räcker till. Att anpassa undervisningen för barn i behov av stöd.

Enligt Björck - Åkesson (2014) står begreppet ”specialpedagogik” för utveckling och lärande och omfattar olika nivåer från individ till samhällsnivå och inte enbart skolans värld. Nilholm (2005) menar att man inom samhällsvetenskapen har börjat visa ett större intresse kring specialpedagogiska frågor och att fler perspektiv än innan belyser nu området alltmer. Olika perspektiv på specialpedagogik ger olika konsekvenser för verksamheten och är därav av stor vikt att diskussionen inom området pågår. Även de perspektiv som vårdnadshavarna bär med sig in i verksamheten påverkar specialpedagogens arbete.

Systemteoretiska perspektivet nämns av Björck-Åkesson (2014) som ett specialpedagogiskt perspektiv där samspel sker mellan olika individer på olika nivåer i samhället. I det systemteoretiska perspektivet förekommer det olika omständigheter som inverkar på barns utveckling och lärande. Flera insatser krävs för att barnen ska få en optimal utveckling enligt Björck-Åkesson (2014)). Barnet påverkas indirekt genom att förutsättningarna för pedagogerna att bedriva pedagogisk verksamhet förändras utifrån de som sker på samhällsnivå. Omständigheter som påverkar verksamhetens förutsättningar enligt Björck-Åkesson (2014) kan exempelvis vara ekonomiska faktorer som styrs utifrån ett politiskt håll, men även hur organisationen ser ut samt arbetstider för pedagoger och vårdnadshavare. Emanuelsson et.al (2001) kan även utifrån sin forskning konstatera att forskningsområdet specialpedagogik i förskola är ett bristområde. Författarna anser att det behövs mer forskning inom specialpedagogik i förskolan. Något som framkommer i deras forskning är dock att svårigheter inte enbart betraktas ur ett individperspektiv. Detta har vi tidigare i vår inledning benämnt som det kategoriska perspektivet där barnet är bärare av problemet, utan att problem numera ses i ett sammanhang där barnets relationer i en kontext har en betydelse jämfört med tidigare forskningsöversikter. Emanuelsson et al. (2001) menar att forskning om specialpedagogik i förskola övervägande består av kvalitativa metoder detta för att det då ges ett större djup i analyserna.

Även om övervägande forskning inom specialpedagogik består av kvalitativa metoder finns exempel på tidigare forskning som använts sig av kvantitativa metoder. Resultaten av en enkätundersökning som utförts av Göransson, Lindqvist, Klang, Magnusson & Nilholm (2015) visar på att gruppen specialpedagoger/lärare har en tydligt relationell syn på de problem som finns i skola och förskola. De flesta av respondenterna ansåg att orsaker till skolsvårigheter var att skolan/förskolan var dåligt anpassad för att möta elevers olikheter.

Som vi tidigare kunnat läsa i inledningen visar även styrdokumentet på att ett relationellt förhållningssätt är önskvärt enligt Emanuelsson et al. (2001). Enkätundersökning riktade sig till alla som hade tagit svensk specialpedagog- eller speciallärarexamen enligt 2001/2007/2008 års examensförordningar vilket var totalt 4252 personer. Undersökningen gjordes som en totalundersökning där hela populationen ingick och man använde sig av postförsändelse och inte av elektroniskt tillvägagångssätt. Man fick även ett 75 procentig svarsfrekvens som utgör grunden till undersökningen. Fler forskare belyser mer forskning kring specialpedagog i förskolan.

Delaktighet och samarbete mellan vårdnadshavare och pedagoger kan bli bättre om forskningen kring specialpedagogik får mer fokus. Vårdnadshavares perspektiv är viktiga att belysa då det påverkar specialpedagogens arbete och samarbetet däremellan.

3.4 Konflikter i det specialpedagogiska uppdraget.

Enligt en undersökning som Nisser (2014) har genomfört uppfattar specialpedagoger inom förskola och skola att deras uppdrag handlar bland annat om att utveckla lärandemiljöer. De anser också att deras roll är av betydelse för att vara del i arbetet vad gällande likvärdighet för barn och elever i skola/ förskola i behov av särskilt stöd och övervaka att detta sker. Sjöman (2018) skriver i sin avhandling om att förskolebarn inte får den hjälp de har rätt till och att barn med beteendeproblem får för lite stöd i förskolan. Sjöman (2018) anser därmed att specialpedagoger borde ingå i förskolans arbetslag för att stärka likvärdigheten. Enligt Nisser (2014) nämner Specialpedagogerna även det förebyggande arbetet som en viktig del i uppdraget och då handlar det om att regelbundet delta i kvalificerade samtal med ledningen.

Tillsammans med ledningen förs även samtal kring olika frågor om den pedagogiska verksamheten som råder. Även samtalsuppdrag med andra yrkesgrupper ses som mycket väsentligt. Sjöman (2018) menar att fastställa barn som behöver särskilt stöd är ett samarbete mellan olika yrken vilket kan vara problematiskt på grund av olika policys och mål. Det blir problematiskt då man å ena sidan baserar identifieringen av stöd genom formell dokumentation av barns försenade utveckling samt diagnos av till exempel logoped, psykologer och läkare med flera. Å andra sidan skall behovet av stöd baseras på förskolepedagogernas observationer av hur barnet fungerar i den dagliga verksamheten (Sjöman 2018).

När Nisser (2014) skildrar diskussionen om specialpedagogers och speciallärares uppdrag kan det verka som att rektorer, speciallärare och specialpedagoger är ense om det uppdrag specialpedagogen ska ha, men när det kommer till själva genomförandet är uppfattningarna kring uppdraget åtskilda. Nisser (2014) anser att bristande kunskap till vad som kännetecknar professionen kan vara en anledning till att det finns olikartade föreställningar för vad specialpedagogers uppdrag och roll innefattar. Förskolans och skolans styrdokument tillskriver inget signifikativt om specialpedagogers uppdrag vilket i sin tur bäddar för en grund med en mängd olika uppfattningar om vad yrket ska ägna sitt uppdrag och tid åt och på vilket sätt. Nisser (2014) menar att eftersom skollag och styrdokument läses och tolkas på olika sätt så uppfattas och förstås också dessa på olika sätt av andra yrkesgrupper än specialpedagogerna själva inom en pedagogisk verksamhet. Man bör även ha i beaktande individers livserfarenhet och värderingar, sammanhang och omständigheter, förväntningar och bemötande som spelar in för hur människor förstår och tänker kring olika fenomen där även mötet med texter, utbildningar och samtal bör inkluderas i sammanhanget.

Enligt Göransson et al. (2015) visar tidigare forskning på att specialpedagogens uppgifter blev mer fokuserat till handledning, dokumentation och rådgivning under 2000-talet och arbetet med enskilda elever minskade. Även konsultation, kvalificerade samtal med lärarlager och samverkan med skolläda och samverkan med parter utanför den pedagogiska verksamheten ingår i den specialpedagogiska yrkesrollen enligt Göransson et al. (2015). Detta kan i sin tur påverka respondenternas syn på den specialpedagogiska yrkesroll då det har getts mindre tid till individriktade insatser. I och med att vårdnadshavarna måste godkänna alla former av insatser på individnivå kan det ibland försvåra och hindra specialpedagogens arbete med barnet när vårdnadshavarna inte givit sitt samtycke och är ovilliga till att samarbeta (Ylvén och Wilder 2014). Den faktiska tiden som specialpedagogen har till att arbeta med enskilda barn har alltså minskat och mer tid har istället lagts på rådgivning med pedagogerna, utforma lärmiljöer, arbeta med likvärdighet och att ett sammantaget förebyggande arbete är en viktig del i uppdraget.

Det förekommer bristande kunskap om vad som är kännetecknande för professionen inom specialpedagogik. Det finns olika föreställningar om vad specialpedagogens roll och uppdrag består i. Skollagen och styrdokument läses och tolkas på olika sätt av andra yrkesgrupper som vårdnadshavare kan ingå i. Detta kan därmed leda till en bristande kommunikation mellan olika aktörer på de nivåer som kommer i kontakt med förskoleverksamheten. Vårdnadshavare till barn i förskolan har olika yrkesbakgrund och livserfarenheter.

3.5 Inkludering i förskolan

Sira, Maine och McNeil (2018) för fram en diskussion i en internationell artikel kring inkludering och för att detta ska ske i en verksamhet är det beroende först och främst av

lärarens attityd, förhållningssätt och viljan till att arbeta med barn i behov av särskilt stöd. Författarna menar att det handlar om på vilken nivå kommunikationen sker mellan pedagoger och vårdnadshavare. Vårdnadshavare till barn som följer normen och vårdnadshavare som har barn i behov av särskilt stöd kan ha olika förväntningar (Sira, Maine & McNeil, 2018). Familjer som är involverade och engagerade i barnens utbildning gagnar och främjar barnen och kan även underlätta en förbindelse mellan olika familjer som är för inkludering, men inte bara i en förskolemiljö utan även i barnens närsamhälle (Sira, Maine & McNeil, 2018).

Vårdnadshavare som är aktivt engagerade i verksamheten barnen vistas i har en positiv inverkan till barnens utbildning och utveckling (Sira, Maine & McNeil, 2018). När en god interaktion mellan barn, pedagoger och vårdnadshavare sker och när pedagoger är mer villiga till att både arbeta med barnen och dess vårdnadshavare kommer barnens lärande och utveckling bli mer fördelaktig (Sira, Maine & McNeil, 2018).

Det konstaterades i en internationell studie av Sucuoğlu, Nimet & Bakkaloğlu, Hatice & Karasu, Fadime & Demir, Seyda & Akalin. (2014) att förskollärares attityder till inkludering i verksamheten varken var positiva eller negativa. Även vårdnadshavare har intervjuats angående deras syn på inkludering i förskolan. Studien visar vidare att dessa förskollärare å ena sidan inte upplever sig vara redo för att undervisa barn med funktionsnedsättningar. Å andra sidan trots detta så är både vårdnadshavare och förskollärare överens om att inkludering fortfarande är att föredra när det gäller placering av förskolebarn med funktionshinder. De anser alltså att inkludering är att föredra även om det förekommit mycket problem och svårigheter. Pedagogerna ansåg att de inte hade tillräckligt med kunskaper och färdigheter om barn i behov av särskilt stöd. Förskollärare som arbetar i förskolan bör därför ha lämplig kunskap för att kunna tillgodose alla barns behov oavsett deras förmåga Sucuoğlu et al. (2014). Förskollärare bör förses med kurser och utbildning som fokuserar på barn med funktionsnedsättning och olika strategier för hur man kan stödja dessa barn i undervisningen (Sucuoğlu et al., 2014).

Sammanfattningsvis kan sägas att kommunikationen mellan vårdnadshavare och pedagoger är en viktig faktor för att inkluderingen av barn i förskolan ska bli lyckad. Det är också en fördel och kan underlätta för inkluderingen om vårdnadshavarna är engagerade i barnens utbildning. En annan viktig aspekt är att pedagogerna tar in vårdnadshavarnas syn på inkludering.

4 Teoretiska utgångspunkter

I följande avsnitt beskrivs studiens teoretiska utgångspunkter med fokus på ett systemteoretiskt perspektiv.

I vår studie undersöks hur vårdnadshavare upplever informationen och kunskapen om specialpedagogens roll och arbetsuppgifter i förskolan. Det handlar om relationer mellan vårdnadshavare och pedagoger i ett komplext samspel och relationerna dem emellan påverkas av olika faktorer på de olika nivåerna som ingår i ett systemteoretiskt perspektiv. Goda relationer mellan hem och skola blir enklare att bygga upp om var och en har mer kunskaper om dessa nivåer ((Björck-Åkesson 2014).

Begreppet relation ses här ur ett systemteoretiskt perspektiv där ett barns utveckling och lärande påverkas av de olika relationer mellan barn, pedagoger, vårdnadshavare, specialpedagog, rektor samt övrig personal i den kontext som de befinner sig i. Svedberg (2016) beskriver det systemteoretiska perspektivet där mänskliga problem uppstår i samspel

med andra. Relationerna håller ihop det system som barnen ingår i, detta innefattar härmed alla individer som vistas på förskolan (Björck-Åkesson 2014). Vår frågeställning bygger på en systemteoretisk förståelse för hur barns utveckling och lärande påverkas av de olika relationer mellan barn, pedagoger, vårdnadshavare, specialpedagog, rektor samt övrig personal relateras till varandra i detta system på mikronivå som vi kallar förskola. Gjems (1997) definierar begreppet system som en grupp individer som arbetar eller lever tillsammans under en längre tid och beskriver dessa som sociala system.

Enligt Björck-Åkesson (2014) är det inte möjligt att skilja barnet från det som pågår i förskolan. När särskilt stöd utformas utgår man både utifrån barnets individuella behov och svårigheter men också utifrån resurser och svårigheter som finns i miljön detta enligt det systemteoretiska perspektivet. Härmed kan vi se hur barns behov och svårigheter relateras till interaktionen med förskolans olika lärmiljöer, pedagogerna och andra barn. Vi anser således att ett systemteoretiskt perspektiv är en möjlig teoretisk ingång i vår uppsats.

Bronfenbrenner (1979) som är en amerikansk barnpsykolog har utvecklat en systemteoretisk modell som beskriver hur barnet samspekar i olika miljöer och de utvecklas inte enbart i en miljö utan i olika miljöer som relateras till varandra. Förutom barnets närmiljö där bland annat hem, förskola och grannskapet räknas in påverkas även barnen indirekt av vårdnadshavares kontakter ända upp på den övergripande samhällsnivån. Beroende på omständigheterna i den övergripande samhällsnivån som påverkar vårdnadshavarnas situation i vardagen påverkas indirekt även barnet vilket får betydelse för barnets utveckling.

I många gjorda studier i miljöer där barn vuxit upp har det fokuserats mer på barnet i utveckling än på samspelet i omgivningen enligt Bronfenbrenner (1979). Han anser vidare att det finns lite kunskap om hur miljöer förändras och hur barn som växer upp i dem påverkas. Utifrån Bronfenbrenners modell av den ekologiska strukturen i miljön har han delat in den i olika nivåer. Dessa olika nivåer samspekar med varandra och med barnet. Enligt Björklid och Fischbein (1996) kan de fyra nivåerna kort beskrivas så här:

Mikronivån- Den första nivån som barnet ingår kan vara dess närmiljö såsom familjen, förskolan, grannar och kompisar mm. Barn utvecklas i samspelet med sin närmiljö.

Mesonivån- Hur samspelet utvecklar sig inom mikrosystemet lägger grunden till hur mesosystemet utvecklas. På mesonivån sker kontakten mellan förskolan och hemmet.

Exonivån - Förhållanden utanför barnens närmiljö som indirekt påverkar barnens liv. Det kan vara tex kommunens ekonomi och förvaltningar samt den politiska styrningen.

Makronivån - Den översta nivån som kan innehålla skollagen, styrdokument och ekonomiska och politiska förhållande på riksdagsnivå.

Utifrån Bronfenbrenners utvecklingsökologiska modell kan vi se att vår undersökningsgrupp som består av vårdnadshavare befinner sig på en mikronivå tillsammans med barnen och pedagogerna i de aktiviteter som de deltar i på förskolan. Genom det samspel och de relationer som utvecklas i alla de miljöer som de kommer i kontakt med på mikronivån resulterar det i att nästa nivå som är mesonivån uppstår. Vilken kontakt vårdnadshavare har till pedagogerna påverkar barnen indirekt på mesonivå. Detta kan ha att göra med hur vårdnadshavares förtroende är till pedagogerna som dagligen arbetar på förskolan samt specialpedagoger och övrig personal och hur kommunikationen fungerar mellan parterna. Olika normer och värderingar kan skilja mellan olika människor och enligt Björklid & Fischbein (1996) är samverkan mellan pedagoger och vårdnadshavare kring gemensamma mål viktigt.

Enligt Gjems (1997) är det dessa relationer som håller ihop systemet och även om barnen kan ingå i ett system, vårdnadshavarna i ett annat och pedagogerna i ett tredje så leder ändå relationerna dem emellan till att de påverkar varandra. Gjems (1997) skriver vidare om att ett system har två former av styrning nämligen en inre och en yttre styrning av i detta fall förskolan som verksamhet. Den inre styrningen utgörs av de handlingar och samverkan som sker mellan dem som ingår i systemet och i den yttre är det systemet, alltså förskolan som verksamhet som anpassar sig till omgivningen och dess lagar och förordningar. Det kan också vara omgivningen som anpassar sig till systemet.

Varje system har också relationer till andra system menar Gjems (1997) där relationer inom förskoleverksamhet skulle kunna vara relationer till kommunal administration, skola, barnhälsoenhet, barnneuropsykiatri likväl som närliggande bibliotek. Detta är relationer som förskolan kan komma att ha kontakt med för att gagna barnens utveckling och behov. Förskolan och dessa system kan ses som olika delar som påverkar varandra genom de aktiviteter och arbetssätt som bedrivs inom delarna. Men dessa behöver också förhålla sig till det Gjems (1997) kallar för externa påverkansfaktorer som har med lagar, bestämmelser och fackliga beslut att göra. Något som är viktigt inom systemteori är bland annat handledning som kan ledas av specialpedagoger och där fokus ligger på hur relationer kan utvecklas vidare.

Systemteori handlar alltså om relationen mellan människor, som inte kan tolkas avskilt från varandra utan behöver ses i förhållande till varandra. Individens handlingar behöver förstås i bemärkelsen kring vad de andra individerna gör. Vad dessa andra individer i systemet i sin tur gör behöver begripas i kontexten de är inkluderad i. Så kollegors humör, handlande och reaktioner färgas av på hela arbetsplatsen på ett eller annat sätt som påverkar klimatet i det sociala sammanhanget. På förskolan skapas nära relationer mellan dem som vistas där och bildar en grogrund för utveckling och lärande.

Hur vårdnadshavarna uppfattar en person i ett sammanhang, vilket skulle kunna vara specialpedagogen på förskolan, kan enligt Gjems (1997) påverkas av det sammanhang som personen ingår i. Vårdnadshavares syn på specialpedagogens roll kan då antingen förbli oförändrad, förstärkas eller minska. Vårdnadshavares kunskaper och information om specialpedagogens yrkesroll kan även bli påverkat av hur olika beslut om ekonomi och fördelning av resurser tas av ledning och förvaltning. Detta i sin tur påverkar tillgången till specialpedagoger samt att det blir viktigt om vems ansvar det är att aktuell information ges ut i förskolan.

5 Metod

I kapitlet som följer redogörs för metoder som använts för att få fram resultatet samt olika tillvägagångssätt för insamlandet av data. Metodval och tillvägagångssätt har kritiskt diskuterats. I kapitlet presenteras även hur materialet har samlats in samt tillvägagångssätt vid bearbetning och analysering utifrån en kvantitativ forskningsansats. I metodkapitlet redogörs även för urval samt bortfallsanalys. I slutet av kapitlet redovisas även etik, studiens genomförande samt reliabilitet, validitet och generaliserbarhet.

Syftet med studien är att belysa de uppfattningar som vårdnadshavare till barn i förskoleåldern har kring specialpedagogens roll i förskolan. Empirin till studien har hämtats genom enkätundersökningar med respondenter som består av vårdnadshavare till barn i förskolan. Vi använde oss av en kvantitativ metod i form av enkäter för att den insamlade datan skulle kunna mätas och vi skulle kunna besvara syftet. Vi ville ta reda på hur stor andel

av vårdnadshavarna som har kunskap om specialpedagogens roll i förskolan. I våra frågeställningar vill vi bland annat också ta reda på hur stor andel av vårdnadshavarna som har vetskap om deras barns förskola har tillgång till någon specialpedagog. För att kunna försöka mäta denna data har vi därför valt denna metod.

Enligt Eliasson (2018) är kvantitativa metoder att föredra när man skall tillföra siffror på den insamlade datan. En kvantitativ undersökning har gjorts i form av enkäter (se bilaga 1). Frågorna till enkäten utformades så att vi skulle kunna få svar på vårt syfte och frågeställningar. Merparten av frågorna var slutna frågor med svarsalternativ för att till exempel få svar på sakfrågor, attityd och åsiktsfrågor. Två av attitydfrågor utformades i form av likertskalor. Vi valde att använda oss av likertskalan för att mäta graden av den känsla som vårdnadshavarna har för det aktuella ämnet (Bryman 2011). Respondenterna fick därmed svara på i vilken grad som de håller med i påståendet. Vi valde en femgradig skala med påståendena helt oenig till helt enig samt helt missnöjd till helt nöjd. Vi använde oss även av två öppna frågor där respondenterna fick svara med egna ord men där de skulle ange sitt svar med endast tre ord/ förslag. Anledningen till att vi valde att begränsa svaren till endast tre förslag till att besvara frågan var att vi ville underlätta för oss i vårt analysarbete. Vi visste att det skulle bli mer tidskrävande att bearbeta och analysera samt att de öppna frågorna kunde leda till ett större bortfall. Bortfallet förhindrades delvis på grund av att programmet för besvarandet av enkäterna tvingade respondenterna till ett svar för att komma vidare i enkäten, samtidigt som de kunde skriva till exempel att de inte vet. Dock ansåg vi att fördelarna övervägde då respondenterna kunde svara med egna ord och att vi kunde se hur viktiga dessa teman i de öppna frågorna är för respondenterna.

När det gäller resultatet på de öppna frågorna så har vi kartlagt orden i respondenternas meningar genom att ta bort alla konjunktioner, prepositioner, subjunktioner, pronomen samt adverb. De ord som blev kvar är nyckelord som beskriver svaret på frågan dels om specialpedagogens arbetsuppgifter samt på frågan hur vårdnadshavarna önskar att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp de skulle vilja ha. Dessa nyckelord lade vi därefter in i ordprogrammet Voyant Tools som räknade fram frekvensen av de mest förekommande nyckelorden från respondenternas svar.

5.1 Urval av informanter

Informanterna rekryterades delvis på ett vårdnadshavarmöte då samtliga närvarande vårdnadshavare besvarade enkäten. Övriga informanter rekryterades utanför fyra olika förskolor där vi ställde frågan om de ville delta i enkätundersökningen innan de hämtade deras barn. Kriterierna för informanternas deltagande var att de skulle vara vårdnadshavare till barn på den aktuella förskolan. Andra släktingar eller bekanta till vårdnadshavare som eventuellt hämtar barnen på förskolan uppfyller inte dessa kriterier och kunde därmed inte delta i studien

5.2 Bortfallsanalys

Vår enkätundersökning resulterade i 102 svar varav samtliga respondenter har fullföljt enkäten. Totalt ingick 188 respondenter vilket gav oss en svarsfrekvens på 54%. Vi fick således ett bortfall på 46%. Något som kan ha påverkat bortfallet var att flera av vårdnadshavarna kan ha varit stressade och ansåg sig inte ha tid till att besvara en enkät vid hämtningen av deras barn. Några av respondenterna uttryckte att de inte ville delta. Då kriterierna för att delta i studien var vårdnadshavare till barnen så resulterade detta i att några vårdnadshavare inte var närvarande under undersökningen då någon annan närstående hämtade barnet. En annan aspekt är att bortfallet kan delvis bero på att frånvarande vårdnadshavare då deras barn inte varit på förskolan den aktuella dagen då studien genomfördes på grund av sjukdom eller ledighet. Då vi saknar svar från 46% av respondenterna kan vi inte med säkerhet säga om resultatet hade kunnat bli annorlunda vid en högre svarsfrekvens.

Figur 1. (Egen bearbetning) Visar antal respondenter fördelat på kön, ålder och utbildning.

Deltagare	N/Medel	Män	Kvinnor	Range
N (antal)	102	34	68	
Ålder i år (M)	37,6	39,3	36,7	24–51
Utbildning Grundskola (N)	0			
Utbildning Gymnasium (N)	16			
Utbildning Eftergymnasial (N)	86			

Populationen i vår studie består av samtliga vårdnadshavare till barn i förskolor i Göteborgs kommun. För att kunna generalisera till en större population har vi valt att använda oss av ett randomiserat urval på förskolenivå där vi har skrivit ut namnen på samtliga kommunala förskolor i Göteborgs kommun och därefter lottat ut fyra förskolor. Vi har kontaktat rektorerna på de slumpmässigt utvalda förskolorna för att be om att få komma och presentera vår studie och genomföra enkätundersökningen på ett vårdnadshavarmöte.

Att genomföra enkätundersökningen på ett vårdnadshavarmöte var endast möjligt på en av de fyra förskolorna då de övriga förskolorna redan hade haft sina vårdnadshavarmöten. För att respondenterna själva skulle kunna läsa all info om studien delade vi ut missivbrev till vårdnadshavarna samt rektorerna. Rektorerna fick även frågan om deras förskola har en tillgänglig specialpedagog att kontakta vid konsultation vilket de också har. Vårt urval kan också ses som ett bekvämlighetsurval (Bryman 2011) då vi har valt Göteborgs kommun där vi båda bor.

Då vi genomförde ett slumpmässigt urval kunde vi inte påverka vilka de olika sociokulturella områdena där förskolorna som vi skulle undersöka låg placerade. Det slumpade sig så att de fyra olika förskolorna ligger i områden där befolkningen har hög sociokulturell status och är tämligen högutbildade. Man kan ställa sig frågan om den höga medelåldern är kopplad till att högutbildade möjligtvis oftare skaffar barn senare än lågutbildade. Informanterna har en medelålder på 37,6 år (män 39,3 och kvinnor 36,7) och består av 66,7% kvinnor samt 33,3 % män. När det gäller utbildningsnivå har 86 av de 102 respondenterna eftergymnasial utbildning. Man bör dock ta i beaktande att utbildningsnivån från respondenterna som ingår i bortfallet (46%) är okänt. Vi är medvetna om att resultatet kunnat se annorlunda ut om de slumpmässigt utvalda förskolorna legat i andra sociokulturella områden.

5.3 Etik

I all forskning är det av stor vikt att ta hänsyn till forskningsetiken för att värna om i detta fall respondenternas integritet. Enligt Vetenskapsrådet (2002) finns forskningsetiska principer med fyra allmänna huvudkrav vilka är följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

I informationskravet informerades respondenterna om studiens syfte, frivilligheten till att delta och att de närsomhelst kan avbryta sin medverkan om de så vill. Det kan då bli ett problem i vår undersökning om flera respondenter väljer att avbryta undersökningen. Blir tiden snäv för att ha möjlighet att få tillbaka den eventuella missade procentenheten påverkas generaliserbarheten och också reliabiliteten i vår undersökning. De har alltså enligt samtyckeskravet rätt att själva bestämma sin medverkan. Då undersökningens alla respondenter är vuxna vårdnadshavare till förskolebarn kommer inga samtycken behövas inhämtas vilket är ett ofrånkomligt krav om respondenterna är under 15 år. Vi tänker att konfidentialitetskravet också är av stor vikt under insamlandet av empirin så att respondenternas personuppgifter med det insamlade materialet förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte har möjlighet att ta del av den. Efter det att studien är genomförd kommer vi att följa vetenskapsrådets (2017) krav där vi kommer att förstöra materialet. I nyttjandekravet informerades respondenterna att den datainsamling som gjorts endast har tillåtelse att användas för forskningsändamål och att den inte kommer att överlåtas eller lånas ut till andra forskningsändamål. Detta är inte heller tillåtet enligt Vetenskapsrådet (2002) då respondenternas integritet ska skyddas. I Vetenskapsrådet (2017) benämns anonymiteten, sekretessen och tystnadsplikten kring det insamlade materialet som viktigt. Enligt Bryman (2011) är det relativt lätt att garantera en anonymitet hos respondenterna i den kvantitativa forskningen. Enkäterna i vår studie kommer vara utformade på ett sådant vis att det inte går att utläsa vem personen är som medverkat.

5.4 Studiens genomförande

Efter att ha utformat vår enkät genomförde vi en pilotstudie för att säkerställa att enkätfrågorna fungerade utifrån vårt syfte och för att kunna besvara våra frågeställningar. Vi använde oss av fem vårdnadshavare som har barn på olika förskolor i Göteborg och som vi är bekanta med. Respondenterna prövade vår enkät genom att besvara frågorna och gav oss respons på frågeställningarna. Utifrån den respons vi fick till oss från pilotstudien kunde vi omarbeta en del frågor som enligt dessa vårdnadshavare hade svårt att förstå. Genom vår pilotstudie fick vi också information om hur vi på ett bättre sätt kunde ändra ordningsföljden på frågorna för att få ett bättre flyt i enkäten. Vi fick också ett tydligt svar på om instruktionerna på hur de skulle fylla i enkäten var tillräckligt tydliga.

I vår enkät valde vi också att ha så få öppna frågor som möjligt för att minska svarstiden. När vi genomförde vår pilotstudie tog vi också tid på hur lång stund det tog för respondenterna att svara på enkäten för att sedan kunna använda oss av den informationen vid utformningen av missivbrevet samt vid förfrågan om deltagande på undersökningsplatsen. I vår pilotstudie upptäckte vi också en brist i enkäten där vi hade missat att skriva med vet ej som ett svarsalternativ på någon fråga. Detta skulle kunna ha lett till att respondenterna tvingats till att svara på ett alternativ som inte skulle vara sanningsenligt.

När vi startade vår undersökning och träffade respondenterna som ligger till grund för vårt resultat använde vi oss dels av utskrivna enkäter i pappersformat men också av en Qr kod. Koden kunde de själva skanna för att kunna besvara enkäten digitalt. Om respondenten valde att delta fick de besvara enkäten på plats. Detta för att kunna vara säker på att id: numret

går att identifiera med rätt respondent då varje svar kommer automatiskt i ordningsföljd i undersökningsprogrammet. Om respondenten senare väljer att ångra sitt deltagande kan vi ta bort dennes svar från undersökningen. En annan fördel av att besvara enkäten på plats var att vi kunde svara på eventuella frågor om undersökningen och informationen i missivbrevet. När det gäller de tre andra förskolorna har undersökningen gått till så att vi efter att ha fått rektors och personalens godkännande har vi stått på förskolegården och bitt vårdnadshavarna besvara vår enkät i samband med hämtning av deras barn. Trost och Hultåker (2016) påpekar att alltid ge varje enkät någon typ av identitetsnummer för att ha vid eventuella inläsningsfel och identifiering av svaren. När vårdnadshavare har valt att vara med i undersökningen och svarat på enkäten har de fått med sig ett missivbrev där en id: nummer är nedtecknat. Enkäten har vårdnadshavaren inte kunnat ta med sig hem utan de har behövt svara och ge tillbaka på plats. När de valt att scanna en QR-kod har de fått scanna utifrån en bildkod och även den har blivit besvarad på plats. Detta på grund av att ID-numret är i en bestämd rangordning i enkätprogrammet där den första vårdnadshavaren som svarat fått nummer ett och den andra nummer två och så vidare. Vi har själva skrivit ned och rangordnat ID: numret på vilka som svarat i pappersform och digitalt så vi ska kunna identifiera svarsenkäterna om vårdnadshavaren ångrar sin medverkan efteråt.

5.5 Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet

5.5.1 Reliabilitet

Reliabiliteten handlar om undersökningen är pålitlig och om den skulle genomföras en gång till under liknande förhållanden så ska resultatet bli detsamma (Eliasson 2018). Enligt Stukat (2011) är reliabilitet ett mått på hur bra mätinstrumenten är i en undersökning. Alltså huruvida enkäten har gett svar på frågeställningarna eller inte. Bryman (2011) anser att korta enkäter visar på ett lägre bortfall än längre. Ju större bortfall desto lägre skulle man kunna tänka sig att reliabiliteten blir. Den information som samlats in genom enkäter görs om till "data" och enligt Bryman (2011) är det viktigt att se till att informationen kan kvantifieras.

Generaliserbarhet handlar enligt Stukat (2011) om vi kan applicera vår undersökning till att gälla överallt. Det är viktigt att samplet är så representativt som möjligt och enligt Bryman så är sannolikhetsurval den huvudsakliga metoden för att skapa ett representativt sampel. För en god generaliserbarhet krävs det att urvalet är tillräckligt stort.

Trost (2016) diskuterar om reliabiliteten och hur man traditionellt menar med begreppet där alla respondenter ska utgå från samma frågor och på samma sätt. Situationen respondenterna befinner sig i ska vara likadan för alla och alla ska ha samma förutsättningar. Trost (2016) diskuterar vidare att reliabiliteten påverkas av om en tidpunkt inte är densamma som om mätningen skulle göra vid ett förnyat tillfälle.

5.5.2 Intern och extern validitet

Enligt Stukat (2011) är det viktigt att enkätundersökningen verkligen mäter det som den avser att mäta, alltså att den svarar på frågeställningarna, vad det är som skall mätas. Det som enkätundersökning ska mäta ska stämma överens med det som efterfrågas i syftet och i frågeställningarna.

En annan aspekt på validitet är intern validitet som handlar om de slutsatser som man har dragit är trovärdiga eller inte och om hur pass väl undersökningen överensstämmer med

verkligheten. Extern validitet är i hur hög grad man kan generalisera, alltså vad undersökningen kan sägas om populationen (Bryman, 2011).

Vi har kondenserat datan från de öppna frågorna i enkäten och med hjälp av ordprogrammet Voyant Tools har vi räknat fram de flest använda nyckelorden från respondenternas svar. Dessa har sedan sammanställts och analyserats i metoddiskussionen. Resultatet av respondenternas svar från frågorna med flervalsoalternativ samt likertskalor har sammanställts i tabeller och figurer.

6 Resultat

Under följande avsnitt redogörs för studiens resultat där studiens syfte och frågeställningar besvaras. Resultatet från empirin av den insamlade enkätundersökningen har sammanställts i egna bearbetade tabeller och figurer.

6.1 Resultat av de slutna frågeställningarna

Utifrån vårt syfte och frågeställningar har vi försökt ta reda på hur stor andel vårdnadshavarna som har vetskap om deras barns förskola har tillgång till någon specialpedagog. Av de 102 vårdnadshavare som har besvarat vår enkät kunde vi se att 50% vet inte om det finns någon specialpedagog anställd på enheten att kontakta vid behov av konsultation. 3,9 % av de tillfrågade svarade att det inte finns någon specialpedagog att tillgå och 46,1% svarade ja att deras barns förskola har tillgång till en specialpedagog.

Vi ville också ta reda på vad vårdnadshavarna ansåg om tillräckligheten kring den information som de fått kring specialpedagogens roll och arbetsuppgifter. Frågeställningen utformades i form av en likertskala där ett på skalan står för att vårdnadshavarna är helt oeniga till påståendet och där fem på skalan visar på att vårdnadshavarna är helt eniga.

Fråga 8. Har ditt barns förskola tillgång till någon specialpedagog?

Fråga 10. Du som vårdnadshavare upplever att du har fått tillräckligt med information kring specialpedagogens arbetsuppgifter?

Tabell 2. (Egen bearbetning) Visar respondenternas svar angående tillgång till specialpedagog på den aktuella förskolan där studien genomfördes samt svar på likertfrågan angående respondentens åsikt kring tillräckligheten av information om specialpedagogens arbetsuppgifter.

Fråga 8. Tillgång till specialpedagog	Svar i procent		
Ja	46,1%		
Nej	3,9%		
Vet inte	50%		
Fråga 10. Tillräcklig information		Antal N	%
Helt oenig	1	27	26,5
	2	20	19,6
	3	29	28,4
	4	15	14,7
Helt enig	5	11	10,8
	Medel (SD)	Median	Typvärde
	2,6	3	3

Fråga 8 är en sluten kryssfråga med alternativen ja, nej och vet inte. Fråga 10 är utformad i enkäten i form av en likertskala. Resultatet av likertskalan hamnade på medelvärdet 2,6. I vårt resultat kunde vi se att 26,5 % av vårdnadshavarna är helt oeniga och 10,8% är helt eniga i frågeställningen om de anser sig ha fått tillräckligt med information om specialpedagogens roll och arbetsuppgifter i förskolan. Den största delen av informanterna har svarat siffran tre på likertskalan (28,4%).

Tabell 3 (Egen bearbetning) Visar hur nöjda de respondenterna är som har haft behov av specialpedagogiska insatser.

Fråga 16. Hur nöjd är du med specialpedagogens insats?		Antal N	%
Helt missnöjd	1	3	20
	2	2	13,3
	3	2	13,3
	4	5	33,3
Helt nöjd	5	3	20
	Medel (SD)	Median	Typvärde
	3	3	4

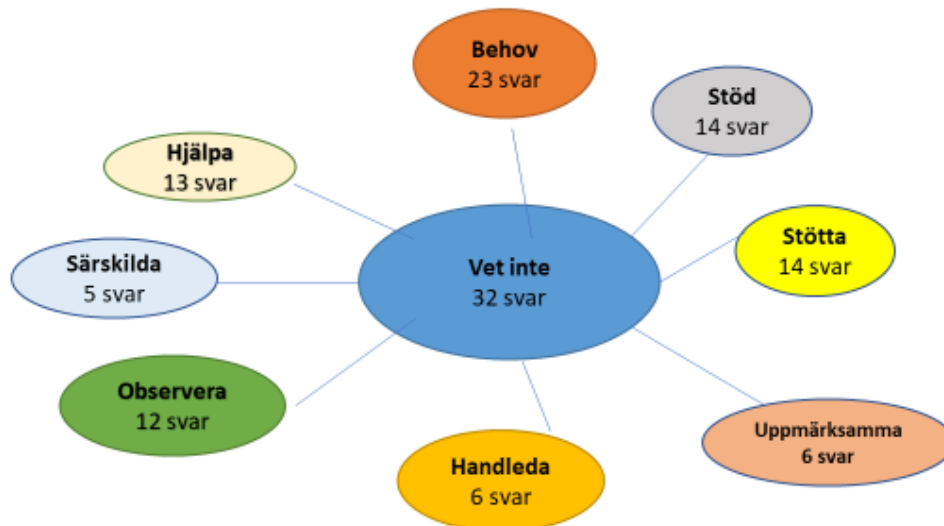
Fråga 16. Här har 14,7% av respondenterna svarat att de har haft specialpedagogisk insats för deras barn och har besvarat frågan: Hur nöjd är du med specialpedagogens insats? Av de som svarat på likertskalan ansåg 20% sig vara helt missnöjd men 20% var också helt nöjda. De flesta (33,3%) svarade alternativet fyra på likertskalan. Den största delen av respondenterna på 85,3% har kryssat i att de inte haft något behov av specialpedagogiska insatser och kunde därmed inte besvara frågan i likertskalan.

6.2 Resultat av de öppna frågorna

Fråga 11. Vilka uppgifter anser du som vårdnadshavare bör ingå i specialpedagogens roll?

(Skriv tre ord/förslag)

Figur 3 (Egen bearbetning) Visar på de mest förekommande nyckelord från respondenternas svar på ovan ställda fråga.

Tabell 4 (Egen bearbetning) Visar frekvensen av nyckelorden från respondenternas svar:

Nyckelord:	Frekvens
Vet inte	32
Behov	23
Stöd	14
Stötta	14
Hjälpa	13
Observera	12
Handleda	6
Uppmärksamma	6
Särskilda	5
Utveckling	5
Svårigheter	4
Anpassningar	2
Coacha	2
Förebyggande	2
Kommunikation	2

Trettiofva av de hundra två respondenterna svarade att de inte visste vilka uppgifter som ingår i specialpedagogens yrkesroll. Begreppet behov uttrycktes i samband med barns individuella behov, särskilda och större behov. Barn som behöver särskilt stöd. När det gällde det tredje mest frekventa ordet som är stöd så handlar det om stöd till barn. När det gäller begreppet stötta visades det i samband med stöttning till pedagoger men även att stötta barnen i dess utveckling som också är ett nyckelord "Stötta vid särskilda behov. Coacha pedagoger."

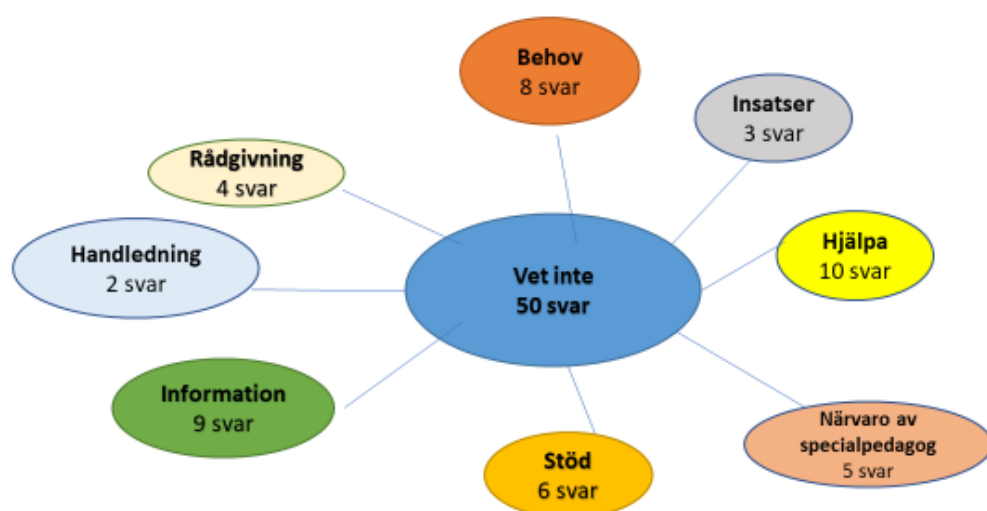
(personlig kommunikation, oktober-november 2019). När det handlade om nyckelordet hjälpa så nämndes det i ett sammanhang där respondenterna skrev att specialpedagogen behöver hjälpa pedagogerna i barngruppen på förskolan. När ordet observera skrevs ned handlade det om att respondenterna bland annat ser en av specialpedagogens uppgifter i att de går in i barngruppen och observerar ett eller flera barn. "Kan göra bland annat observationer i barngrupp i sin helhet likaväl som att enbart observera enskilt barn, vid vårdnadshavares godkännande eller önskan.", "Observation av de barn som behöver extra stöd, information till vårdnadshavare om vad som observerats och vilka insatser det leder till" (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

När respondenterna skrev ned begreppet handleda samt begreppet coacha så står det skrivet i samband med att handleda pedagogerna i förskolan. "Handleda arbetslag, underlätta för barn i behov av särskilt stöd, finnas som stöd vid tex svåra samtal med vårdnadshavare", "En rådgivande/ handledare roll för pedagoger i deras dagliga arbete med barngrupp." (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Vårdnadshavarna skrev också att en uppgift för specialpedagoger är att uppmärksamma särskilda behov och svårigheter hos barnen varav båda orden "uppmärksamma" och "särskilda" förekom i samma sammanhang. "se speciella behov, kontakt med vårdnadshavare". (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Med svårigheter som begrepp nämnde respondenterna detta i sambandet med barn med svårigheter. Anpassningar samt begreppet förebyggande förekom båda som begrepp två gånger och förekom då i samma mening. Dessa nämndes av respondenterna som en arbetsuppgift där specialpedagogen arbetar förebyggande och gör anpassningar efter barnens behov. Begreppet kommunikation kom fram och står tillsammans med ett positivt laddat begrepp såsom "god", "bra" med flera och tillsammans med ordet vårdnadshavare.

Fråga 17. Hur önskar ni att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp skulle ni vilja ha? (Skriv tre ord/förslag)

Figur 3 (Egen bearbetning) Visar på de mest förekommande nyckelord från respondenternas svar på ovan ställda fråga.

Tabell 5 (Egen bearbetning) Visar frekvensen av nyckelorden från respondenternas svar:

		Frekvens
Nyckelord:	Vet inte	50
	Hjälp	10
	Information	9
	Stöd	6
	Behov	5
	Närvaro	5
	Rådgivning	4
	Handledning	4
	Insatser	3
	Förebyggande	2
	Fortbildning	2
	Kunskap	2
	Observation	2
	Resurser	2
	Samtal	2
	Tips	2

I vårt resultat framkom att femtio av 102 vårdnadshavare inte visste hur de önskade att specialpedagogens insatser skulle se ut eller vilken hjälp de skulle vilja ha. Ordet Hjälp syftar här till både barn som följer normen och barn som har behov av särskilt stöd. “Mer närvarande på mitt barns förskola för att ge mer stöd och rådgivning/ handledning kring mitt barns behov och lärande” (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Vårdnadshavarna efterlyste också mer information om vad det finns för hjälp att få från specialpedagogen, de uttryckte att de vet för lite om vad specialpedagogen gör. Stöd efterfrågas vid sex tillfällen i form av stöd till både barn, pedagoger och vårdnadshavare. “Stöttning och handledning till pedagogerna.” (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Vårdnadshavarna efterfrågade mer information, samtal och kunskap om vad som ingår i barns behov för att kunna vara berättigade till specialpedagogisk hjälp. “kontaktinformationen, mer info om barnens behov” (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Fem gånger nämndes att vårdnadshavare önskade att specialpedagogen skall vara mer närvarande på förskolan. Mer specialpedagogisk rådgivning, tips och handledning för både vårdnadshavarna och pedagoger på förskolan önskades av respondenterna. “Större närvaro av specialpedagog på förskola, mer utbildning till pedagogerna, fler samtal med specialpedagog för råd och stöd även till förälder”, “Att tillsammans med övrig personal finnas varje vecka på plats” (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Tre respondenter efterfrågade vilka insatser som barn med behov av särskilt stöd kan få samt mer generell information om specialpedagogiska insatser och vad de innefattar. Två respondenter ansåg att de specialpedagogiska insatserna bör vara mer förebyggande innan behovet uppstår. “Generellt anser jag att specialpedagoginsatserna bör vara mer förebyggande än att "behov" ska anmälas för att få kontakt med specialpedagog” (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Begreppet fortbildning kom upp vid två tillfällen och handlar då om en önskan om mer fortbildning till förskolans pedagoger om specialpedagogik i förskolan av specialpedagoger.

Vid två tillfällen önskades observation av deras barn för att sedan återkopplas till vårdnadshavare och även vilka specialpedagogiska resurser som finns att tillgå. "Observation av de barn som behöver extra stöd, information till vårdnadshavare om vad som observerats och vilka insatser det leder till", "Tid med barn enskilt, tillgång till bra resurser och hjälpmedel" (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Sammanfattningsvis kan vi se ett resultat som visade på att 50% av respondenterna inte vet om det finns någon specialpedagog att tillgå på deras barns förskola. När det gäller tillgången svarade också 3,9% att det inte finns någon specialpedagog. På frågan om informationens tillräcklighet angående specialpedagogens arbetsuppgifter svarade 26,5% på en likertskala att de är helt oeniga och 10,8% att de är helt eniga och där 28,4% svarat nummer tre på femgradiga likertskalan. Av respondenterna har 85,3% inte haft något behov av specialpedagogiska insatser och de respondenter som svarade på likertskalan visade ett resultat på ett medelvärde av 3 på likertskalan. Resultatet av den första öppna frågan visade på att trettio två av de hundratvå respondenterna inte vet vilka uppgifter som ingår i specialpedagogens yrkesroll. De tre främst förekommande nyckelorden var "vet inte", "behov" och "stöd". På andra öppna frågan svarade 50% av respondenterna att de inte har någon åsikt om hur de specialpedagogiska insatserna skulle se ut eller vilken hjälp de skulle vilja ha. De mest förekommande orden var "ingen åsikt", "hjälp" och "information".

7 Diskussion

I följande kapitel ingår rubrikerna:

Resultatdiskussion, Metoddiskussion, Studiens kunskapsbidrag och Förslag till vidare forskning. Vi har delat upp diskussionen i rubriker utifrån syfte och frågeställningar. Därefter har vi vid analysen av vårt resultat diskuterat och med hjälp av relevant forskning relaterat till vårt syfte och frågeställningar.

7.1 Hur stor andel av de tillfrågade vårdnadshavarna har vetskap om deras barns förskola har tillgång till en specialpedagog?

Resultatet av vår undersökning visade på att hälften av alla tillfrågade vårdnadshavare inte vet om deras barns förskola har en specialpedagog tillgänglig att kunna kontakta vid konsultation (Tabell 2). En liten andel på 4% av vårdnadshavarna svarade att det inte finns någon specialpedagog kopplad till deras förskola medan 46% svarade att det finns en specialpedagog att tillgå. Vårdnadshavarna har rätt till att få information om specialpedagogens arbete i förskolan och därmed få en chans till inflytande i verksamheten (Utbildningsdepartementet, 2003). För att insikt och information skall kunna nå fram till vårdnadshavarna anser Sandberg och Ottosson (2010) att samtal mellan de som arbetar i förskolan och vårdnadshavarna är nödvändigt. Vi anser att det är anmärkningsvärt att hälften av alla vårdnadshavare inte har vetskap om deras barns förskola har tillgång till någon specialpedagog. Detta tyder på en bristande information till vårdnadshavarna. Det nekande svaret på 4% där respondenterna har svarat nej till om det finns någon specialpedagog att tillgå kan också tyda på bristande information eller ointresse av att ta till sig informationen. Samtliga rektorer vid de fyra förskolorna där undersökningen genomfördes informerade oss om att de har tillgång till specialpedagog inom enheten.

7.2 Vad anser vårdnadshavarna om tillräckligheten kring informationen om specialpedagogens arbetsuppgifter?

Resultatet har hämtats från en frågeställning med en femgradig likertskala där siffran ett står för helt oenig och där siffran fem står för helt enig (Tabell 2). Här har 27% svarat att de är helt oeniga till att de har fått tillräckligt med information kring specialpedagogens arbetsuppgifter. Som tabellen i resultatet visar kan vi se att 20 % även har svarat en tvåa i skalan vilket ligger nära svaret helt oenig. När det gäller att vara helt enig till frågeställningen så har 11% från respondenterna gett det svaret och 15% är nästintill helt eniga. Tabellen visar ett medelvärde på cirka 3. Forskningen kring specialpedagogik i förskolan är ett bristområde anser Emanuelsson et al., 2001; Palla, 2015; Sandberg och Ottosson 2010.

Den forskning som finns domineras till större delen av professionens egna röster och där vårdnadshavares röster får en mindre plats inom forskningen enligt Sandberg och Ottosson (2010). För att kunna ge bättre förutsättningar för samverkan mellan pedagoger och vårdnadshavare anser Palla (2015) att det är ett viktigt utvecklingsområde. Palla (2015) anser också att frågor kring samverkan mellan pedagoger, specialpedagoger och vårdnadshavare i förskolan behöver utvecklas för att bli bättre. Det behövs mer forskning som belyser vårdnadshavarnas situation och åsikter i förskolan. En av anledningarna till att yrkesrollen som specialpedagog kan vara otydlig för vårdnadshavarna kan enligt Sandberg och Ottosson (2010) bero på kulturella skillnader och språk. Detta kan försvåra kommunikationen och samarbetet mellan specialpedagog och vårdnadshavare. När vårdnadshavare är mer engagerade i deras barns utbildning visar forskningen på att det gagnar deras utveckling och lärande vilket även underlättar för inkludering i den pedagogiska verksamheten (Sira, Maine och McNeil, 2018).

Tabellen (Tabell 2) som visar på resultatet av respondenterna syn om tillräckligheten kring informationen angående specialpedagogens arbetsuppgifter, anser vi ha ett tämligen lågt medelvärde på cirka 3 (Tabell 2). Varför det brister i informationen kring specialpedagogens uppgifter kan man diskutera mycket om, alltifrån hur verksamhetens prioriterade information ser ut, till hur tillgänglig den är. Ett intresse från vårdnadshavare och hur man tar till sig information är också av betydelse. Om vårdnadshavaren anser sig ha ett barn inte har behov av specialpedagogisk hjälp kan den resursen i vissa fall tyckas ointressant. Likväl kan det vara så att man har behov men inte vet vad man kan förvänta sig av specialpedagogen. En vårdnadshavare kan också ta för givet att om en specialpedagog finns så borde den informationen ha getts ut vid inskolningen. Kommer vårdnadshavaren exempelvis från en annan kultur kanske hen inte känner till hur svenska förskolan fungerar och vad som finns att tillgå och vad de kan ha rätt till. Då är det också svårt att efterfråga information som man inte vet något om.

Specialpedagogen kan behöva vara försiktig med att använda för svåra yrkestermer. Det spelar ingen roll om man har ett annat språk eller det språk som talas i landet då informationen behöver komma på en nivå som alla vårdnadshavare förstår. Hansuvadha (2009) nämner även att specialpedagoger och deras syn på samarbetet med vårdnadshavare som har barn i behov av särskilt stöd påverkas även huruvida det finns kulturella och språkliga skillnader. När man inte förstår varandras språk så påverkas kommunikationen och det i sin tur påverkar det essentiella samarbetet som blir hämmat.

Förskolan ska vila på en vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet för att kunna utveckla verksamheten och samarbetet med vårdnadshavare. Om det då inte finns mycket

specialpedagogisk forskning inom förskolan kan man tänka sig att informationen om detta i förskolan blir bristfällig och försvårar möjligheter till samverkan. Om intresset för forskning kring specialpedagogik i förskolan ökar kan samverkan mellan pedagoger och vårdnadshavare bli bättre enligt Palla (2015). Som pedagog är det viktigt att kunna luta oss mot relativt ny och uppdaterad forskning för att ha belägg för vår trovärdighet. Vi ställer oss frågande till varför intresset av forskning inom specialpedagogik i förskolan är ett relativt utforskat område och varför det inte finns tydliga riktlinjer och arbetsbeskrivningar för specialpedagogens yrkesroll i förskolan.

7.3 Hur stor kunskap har vårdnadshavare till barn i förskoleåldern om specialpedagogens arbetsuppgifter?

Resultatet från den öppna frågan som handlar om vad vårdnadshavare vet om specialpedagogens arbetsuppgifter visar på att det svar som förekom mest var att de inte vet (Tabell 4; Figur 3). Enligt utbildningsdepartementet (2003) har vårdnadshavarna rätt till att få information och vetskap om det specialpedagogiska arbetet i förskolan. Om vårdnadshavarna inte har fått tillräckligt med adekvat information om specialpedagogens arbetsuppgifter kan det innebära att de inte vet vilken rätt till hjälp som finns att tillgå för att deras barn ska kunna utvecklas optimalt.

När vi sammanställde nyckelorden så var begreppet "behov" det ord som förekom flest gånger när det gäller specialpedagogens arbetsuppgifter. Respondenterna svarar att de anser att det som ingår i specialpedagogens uppdrag är bland annat att specialpedagogen skall tillgodose barnens behov. Begreppet "behov" förekommer i ett samband av barnens individuella behov, särskilda behov och större behov och att de skall bli bemötta och tillgodosedda. Flera respondenter önskade individriktade insatser till barn med särskilda behov. Detta är en önskan vårdnadshavare men dock menar Göransson et al. (2015) att arbetet med enskilda elever på 2000-talet minskade. Några respondenter har uttryckt: "Tid med barn enskilt, tillgång till bra resurser och hjälpmedel", "Stötta vid särskilda behov", "se speciella behov" (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Begreppen "Stöd", "stötta" och "hjälpa" var de ord som förekom flest gånger efter begreppet "behov". Det handlar om barn som behöver särskilt stöd, stötta i samband med att stödja barn i deras utveckling men också stöttning till pedagoger i deras arbete med barnen. Ottosson (2014) anser att det är viktigt att vårdnadshavare och förskollärare är överens om vad de vill ha för stöd när de kontaktar specialpedagogen. Även begreppet hjälpa kom upp i betydelsen av att hjälpa pedagogerna. Om detta har respondenterna bland annat uttryckt sig: "Handleda arbetslag, underlätta för barn med behov av särskilt stöd, finnas som stöd vid tex svåra samtal med vårdnadshavare" (personlig kommunikation, oktober-november 2019). I läroplanen för Förskolan (Lpfö 18) står att pedagogerna skall: "*uppmärksamma samt ge ledning och stimulans till alla barn samt särskilt stöd till de barn som av olika skäl behöver det i sin utveckling*" s.15.

Observation ansågs också av respondenterna vara en viktig uppgift och då handlar det om att specialpedagogen ska göra observationer både på individnivå samt på gruppnivå "Kan göra bland annat observationer i barngrupp i sin helhet likaväl som att enbart observera enskilt barn, vid vårdnadshavares godkännande eller önskan." (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Nyckelordet "handledning" samt det liknande begreppet "coacha" finns också med som en viktig arbetsuppgift enligt respondenterna där specialpedagogen handleder pedagogerna på förskolan. "Handleda arbetslag, underlätta för barn med behov av särskilt stöd, finnas som stöd vid tex svåra samtal med vårdnadshavare" (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Handledning, dokumentation och rådgivning blev mer dominerande

arbetsuppgifter under 2000-talet enligt Göransson et al. (2015), vilket även Lansheim (2010) instämmer i. Även rådgivning, samtal och samarbete med arbetslag och andra aktörer. Båda begreppen ”uppmärksamma” och ”särskilda” lyfts ofta i samma sammanhang och handlar om att uppmärksamma särskilda behov hos barnen. Begreppen "utveckling" och "svårigheter" förekommer i svaren fem respektive fyra gånger och då handlar det om att stödja barn i deras utveckling och barn i svårigheter.

Emanuelsson et al. (2001) har beskrivit det kategoriska perspektivet och relationella perspektivet vilket vi kan se kopplingar till respondenternas svar. Ser vi till begreppet behov som var det näst mest förekommande svar i vårt resultat kan man se att vårdnadshavarna speglar ett kategoriskt perspektiv utifrån ett normalitetstänkande. Detta ser vi då många vårdnadshavarna ansåg att specialpedagogens uppgifter är att sätta in individuella insatser för de barnen med särskilda behov. Här uttrycker sig flera vårdnadshavare på ett sätt där barnet blir bärare av problemet istället för det relationella perspektivet som beskriver ett barn i svårigheter. När det gäller observationer kan vi dock se antydningar till ett relationellt perspektiv då det i vårt resultat framkommer att vårdnadshavarna anser att specialpedagogen skall genomföra observationer både av enskilda barn men också i gruppssammanhang.

I Examensförordningen för specialpedagoger (SFS 2017:1111) står det bland annat att specialpedagogen skall undersöka svårigheter på organisations-, grupp- och individnivå. Undersökningar på gruppnivå görs dels för att man måste ha vårdnadshavares tillstånd till att utföra individuella utredningar (Sandberg och Ottosson 2010) och dels för att det är verksamheten som ska utvärderas och i första hand miljön och pedagogernas arbetssätt och förhållningssätt som kan förändras och utvecklas. Vi anser att det i förskolan råder ett relationellt förhållningssätt vilket styrks av Emanuelsson et al. (2001) som skriver att våra styrdokument visar på ett relationellt förhållningssätt. Detta visar också Göransson et al. (2015) i sin studie med respondentgruppen specialpedagoger/ lärare som har haft en tydlig relationell syn på de svårigheter som finns i verksamheterna. Begrepp som förekommer tre gånger är att göra "anpassningar" i miljön, att specialpedagogen skall arbeta "förebyggande" och att specialpedagogen skall arbeta för en god "kommunikation" med vårdnadshavarna. Specialpedagogen skall också enligt examensförordningen för specialpedagoger (SFS 2017:1111) bland annat medverka i förebyggande arbete samt att se över barnens lärmiljöer för att avlägsna hinder.

Då specialpedagogen kan vara anställd i en enhet med flera tillhörande förskolor kan det vara begränsade förutsättningar till att arbeta förebyggande. Ofta tillkallas specialpedagogen när det redan har uppstått svårigheter kring ett barn. Problemet Som Nisser (2014) tar upp i sin forskning är att de specialpedagoger som är anställda i en central enhet med egen chef eftersom de bara blir kallade och besöker en förskola när svårigheter uppstår i verksamheten och pedagoger behöver hjälp. En stor del av respondenterna svarade att de inte vet vad som ingår i specialpedagogens uppdrag. Det kan vara svårt för vårdnadshavarna att veta vad specialpedagogen gör när det råder olika förväntningar på yrkesrollen och olika diskussioner kring yrkesrollen förs både inom professionen och utanför. Beroende på hur den specialpedagogiska yrkesrollen ses av ledarskapet och den tillhörande organisationen påverkar det hur rollen gestaltar sig i verksamheten (Nisser, 2014). Det politiska läget som element påverkar också yrkesrollen som specialpedagog enligt Lansheim (2010). Han påstår dessutom att specialpedagogernas egna förväntningar spelar roll för hur yrkesrollen synliggörs. När det gäller vårdnadshavares syn på yrkesrollen menar Nilholm (2007) att även vårdnadshavarnas synsätt kring yrkesrollen spelar roll för hur specialpedagogen utformar sitt arbete. Nisser (2014) menar att den knappa vetskapen om vad den specialpedagogiska

yrkesrollen kännetecknas av kan bero på olika synsätt om vad som ingår i specialpedagogens uppdrag.

Sammanfattningsvis kan vi se att det svar som förekom mest angående vad vårdnadshavarna vet om specialpedagogens arbetsuppgifter var att vårdnadshavarna inte visste vad en specialpedagog gör. Därmed kan det vara så att de inte vet vilka specialpedagogiska insatser som finns att tillgå på förskolan. Flera av respondenterna som ansågs sig veta vad som bland annat ingår i specialpedagogiska arbetsuppgifterna belyste vikten av att specialpedagogen ska tillgodose barnens behov. Begreppet "behov" var det näst mest förekommande bland svaren. Begreppet kom oftast i samband med barnets individuella behov och uttrycks som barn med behov av stöd som beskrivs i det kategoriska perspektivet enligt (Emanuelsson, Persson & Rosenqvist 2001). Även det relationella perspektivet belyses av att vårdnadshavarna ansåg att det ingår i specialpedagogens arbetsuppgifter att observera enskilda barn men även att göra observationer på gruppnivå.

7.4 Hur önskar vårdnadshavarna att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp skulle de vilja ha?

Vårt resultat visade tydligt att en stor andel, nästan hälften har svarat att de inte vet vilken hjälp de skulle vilja ha (Tabell 5; Figur 3). Enligt Sharp (2018) så är det viktigt att vårdnadshavarna informeras om förskolans mål och arbetssätt. Detta kan bero på dels att de upplever att de inte har något behov av specialpedagogisk hjälp men det kan också bero på att de inte har tillräcklig kunskap om vilken hjälp det finns att tillgå. Vi kan se i vårt resultat att 85% av respondenterna inte varit i kontakt med någon specialpedagog angående specialpedagogiska insatser på grund av att de inte anser sig ha haft det behovet. Resterande 15% svarade att de har specialpedagogisk hjälp. Av de som svarade att de haft specialpedagogisk hjälp var det lika många som ansåg sig vara helt nöjda som helt missnöjda (Tabell 3). Brist på kunskap om vilka specialpedagogiska insatser som finns att tillgå kan i sin tur bero på att vårdnadshavarna inte har fått tillräckligt med information om specialpedagogens uppdrag. Specialpedagogen har flera förskolor som ingår i deras upptagningsområde och det kan medföra att informationen till vårdnadshavare blir bristfällig på grund av tidsbrist. Hansuvadha (2009) menar i sin studie att specialpedagogerna kände krav från vårdnadshavare som var orimligt att hinnas med och fullföljas. Genom detta skapades en misstrohet från vårdnadshavare gentemot specialpedagogerna och deras kompetens. En av respondenterna har uttryckt: "generellt anser jag att de specialpedagoginsatserna bör vara mer förebyggande än att "behov" ska anmälas för att få kontakt med specialpedagog" (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Begreppen "Hjälp" och "Info" förekommer vid ett flertal gånger i resultatet. Vi ser här att vårdnadshavarna efterlyser mer information kring specialpedagogens roll och hur de kan ta kontakt med specialpedagogen vid behov. Sandberg och Ottosson (2010) skriver att otillräcklig information mellan vårdnadshavarna och förskolan kan vara ett hinder för samarbetet dem emellan. En respondent svarade i enkäten angående information: "kontaktinformationen, mer info om barnets behov" (personlig kommunikation, oktober-november 2019).

Begreppet "Hjälp" handlar dels om individuell hjälp till sitt barn men också att pedagogerna får hjälp i form av stöd och rådgivning. Flera respondenter har uttryckt sin önskan om en större närvaro av specialpedagogen på förskolan: "Mer närvarande på mitt barns förskola för att ge mer stöd och rådgivning/ handledning kring mitt barns behov och lärande", "Större närvaro av specialpedagog på förskolan, mer utbildning till pedagogerna, fler samtal med specialpedagog för råd och stöd även till förälder", "Att tillsammans med övrig personal

finnas varje vecka på plats” (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Behovet av en pålitlig relation och att ha möjligheten till ett bättre inflytande i barnets lärmiljö var något man såg i en studie som West och Pirtel (2014) gjort. I denna studie märkte man att vårdnadshavarna bar på en oro om att ens barn inte skulle bli sedd efter dennes behov. Vi anser att denna oro skulle kunna minskas om specialpedagogen hade möjlighet att närvara vid en större grad i barngruppen på förskolan och vara mer synlig och tillgänglig för vårdnadshavarna. Vårdnadshavarna efterfrågar mer rådgivning och handledning.

Enligt Brodin och Renblad (2014) har specialpedagogen en viktig roll som rådgivare och handledare till personalen i förskolan. Handledning och rådgivning är två nyckelord som framträder i vår studie, dels att de själva önskar att få rådgivning kring specialpedagogiska frågor men de önskar också att pedagogerna på barnets förskola skall få handledning och rådgivning i hur de kan arbeta med barnen på individnivå samt gruppnivå. De önskar även fler specialpedagogiska resurser, hjälpmedel och fortbildning. Detta synliggörs genom det som respondenterna har svarat i enkäten: “Stöttning och handledning till pedagogerna.”, “Tid med barn enskilt, tillgång till bra resurser och hjälpmedel”, “Observation av de barn som behöver extra stöd, information till vårdnadshavare om vad som observerats och vilka insatser det leder till” (personlig kommunikation, oktober-november 2019). Vi anser det vara intressant att respondenterna önskar mer närvarande specialpedagoger i verksamheten som är mer tillgängliga för vårdnadshavarna så att de kan få hjälp och rådgivning. En annan aspekt av det hela är att vårdnadshavarna också efterfrågar handledning för pedagogerna. De kan vara så att de ser den höga arbetsbelastning som pedagoger utsätts för och känner en oro för att de inte ska rätta till och tillgodose deras barns behov. Verksamheten ska anpassas för alla barns behov i förskolan, som ska ha rätt till att utvecklas optimalt (Björck-Åkesson 2014).

Sammanfattningsvis visar resultatet att nästan hälften av respondenternas svar att de inte vet hur de önskar att de specialpedagogiska insatserna skulle se ut eller vilken hjälp de skulle vilja ha. Det kan bero dels på att de inte har behov men även att de inte har tillräcklig kunskap om vilken hjälp det finns att tillgå, där brist på kunskaper om specialpedagogiska insatser inte är tillräcklig. Vårdnadshavarna önskar mer information om det specialpedagogiska uppdraget och hur de kan ta kontakt med specialpedagogen. De önskar även att rådgivning och handledning ska ges till förskolans pedagoger och nämner begreppet “hjälp” i samband med att få individuell hjälp för sitt egna barn.

7.5 Metoddiskussion

För att få svar på hur vårdnadshavare uppfattar den specialpedagogiska yrkesrollen i förskolan har vi använt oss av en kvantitativ forskningsansats med enkäter som forskningsmetod. Enkätfrågorna är utformade av oss själva för att kunna besvara syftet samt våra frågeställningar. Genom att frågorna inte tidigare är beprövade kunde vi inte trots pilotundersökningen vara helt säkra på att enkätfrågorna är ställda och definierade på så sätt att det skulle vara tydligt för alla respondenter. Att använda sig av obeprövade frågor kan ha påverkat vårt resultat såtillvida att respondenterna har tolkat innebörden i frågan på olika sätt.

Insamlandet av datan har gått tillväga genom ett besök på ett vårdnadshavarmöte där respondenterna fick fylla i enkäten på plats. Vi har också genomfört enkätundersökningen på ytterligare tre förskolor där respondenterna har fyllt i enkäten i samband med hämtning av deras barn. Vid första undersökningstillfället genomfördes enkätundersökningen på ett vårdnadshavarmöte och fördelen här var att vi fick in svaren direkt och av samtliga som deltog i vårdnadshavarmötet besvarade enkäten. Nackdelen var dock att vårdnadshavarmötet

var på kvällstid och att vårdnadshavarna kan ha upplevt sig trötta och stressade av att vilja komma hem snabbt, som kan ha påverkat svaren på vissa frågor.

En tänkbar utgångspunkt för oss kunde ha varit att använda oss av en kvalitativ forskningsmetod och då använt oss av fenomenografisk forskningsansats. Genom fenomenografin som metod hade vi kunnat ta reda på människors uppfattningar av olika företeelser och att beskriva vårdnadshavarnas erfarenhetsvärld i vårt fall då vilken syn som vårdnadshavare har på specialpedagogens roll och uppgifter. Vår tanke var att göra intervjuer med vårdnadshavare. Nackdelen med intervjuer är att vi då inte kan nå ett lika stort antal respondenter under den begränsade tid som vi har till vårt förfogande. Å andra sidan har vi inte fått det djup i resultatet med enkätundersökningen som vi möjligtvis kunnat få genom kvalitativa intervjuer. Några exempel som kvalitativa intervjuer ger är enligt Byström och Byström (2011) att man får mer personlig kunskap om det aktuella ämnet. Det finns även möjlighet att justera och fördjupa frågorna och minskar risken för stort bortfall.

Ytterligare en nackdel med enkätundersökningen är att det har gett ett relativt stort bortfall på 46%. Dessutom det faktum att respondenterna är anonyma så kan enkäterna inte kompletteras med uppföljnings eller fördjupningsfrågor. Efter att vi genomfört en pilotstudie fick vi respons på frågornas utformning men enligt Byström et al. (2011) är det först efter genomförd enkätstudie som man verkligen kan se hur respondenterna har uppfattat frågorna.

För att få en hög reliabilitet har vi vid utformandet av vår enkät ställt oss frågan hur vi ska mäta för att få svar på våra frågeställningar på bästa sätt. Vi valde att använda enkäter som metod för att kunna nå ett större antal deltagare och att så att säga gå på bredden istället för på djupet. Vi ville få fram ett resultat som kan representera vårdnadshavarnas syn på specialpedagogens roll. Genom att alla respondenter (i vårt fall vårdnadshavare) har fått samma frågor och svarsalternativ har vi kunnat dra generella slutsatser utifrån resultaten inom den slumpmässigt valda populationen. Det är viktigt att urvalet är tillräckligt stort för att det skall bli en god generaliserbarhet (Stukat 2011). Då vår aktuella kommun har 388 kommunala förskolor var det på grund av tidsbrist inte möjligt för oss att göra vår undersökning på hela denna population och därför valde vi att ha ett urval av fyra förskolor. Enligt Stukat (2011) kan en större grupp ge mer underlag för ett resultat och han anser att ett slumpmässigt urval är mest fördelaktigt om syftet är att generalisera. Då vi har gjort ett randomiserat urval anser vi att generaliserbarheten är god. Resultatet kan dock bli annorlunda om vi i det slumpmässiga urvalet skulle lotta fram andra förskolor i andra delar av kommunen. Vi är kritiska till att generalisera då vi anser att respondenterna i vår undersökning har en hög medelålder samt en hög utbildningsnivå för att kunna appliceras på hela populationen i kommunen.

Bryman (2011) anser att korta enkäter visar på ett lägre bortfall än längre. Ju större bortfall desto lägre skulle man kunna tänka sig att reliabiliteten blir. Detta tog vi i beaktande i utformandet av vår enkät. Vår enkät består av arton frågor med mestadels slutna kryssfrågor och för att det skall gå fort och enkelt att besvara enkäten har vi endast två öppna frågor. Det är viktigt att förklara syftet med undersökningen för respondenterna och förklara hur respondenterna har valts ut för att minska bortfallet.

Respondenterna kan ha blivit påverkade när de skulle besvara frågorna då de flesta har besvarat enkäterna vid hämtning av sitt barn på förskolan. Detta kan hos respondenterna upplevas som stressfullt och kan ha påverkat deras engagemang i att besvara frågorna. De frågor där svaren framför allt kan ha blivit påverkade kan vara de frågor som respondenterna kan behöva fundera lite mer kring. Det kan vara de öppna frågorna eller likertskalorna där respondenterna ska gradera sina svar. De öppna frågeställningarna kunde inte göras om till flera alternativ att kryssa i. Detta på grund av att dessa handlar om hur de personligen anser

och tycker om något och således för stora frågor för att kunna sätta bestämda svarsalternativ. Dessa var dock viktiga att ha med för att kunna besvara syftet och frågeställningarna. Trost (2016) anser att man bör helst undvika öppna frågor i enkäter då respondenterna kan anse det vara jobbigt att uttrycka sig i skrift eller om de är osäkra på vad de egentligen tycker så kan det hända att de hellre låter bli att svara. Bryman (2011) å andra sidan kan se en fördel med de öppna frågorna då respondenterna kan svara med sina egna ord och inte behöver förhålla sig till forskarens ord. Graderingsskalorna behövdes för att fånga så exakta graden av svaret som möjligt vilket skulle kunna bli mer otydligt med bestämda alternativ att kryssa i. De andra frågeställningarna kunde de kryssa i en eller flera svarsalternativ och kan ses som mer lättamt och fortare gjort.

När det gäller undersökningens validitet så anser vi att vår undersökningsmetod var rätt vald för att få fram ett resultat som kan besvara vårt syfte och frågeställningar. Eftersom syftet med frågeställningarna handlar om att ta reda på andelen av något och där generella slutsatser ska kunna genomföras, är kvantitativa studier att föredra (Eliasson 2018; Trost och Hultåker 2016). Syftet med studien handlar om att undersöka hur stor kunskap vårdnadshavare till barn i förskoleåldern har om specialpedagogens arbetsuppgifter. Frågeställningarna handlar om hur stor andel av vårdnadshavarna som vet om en specialpedagog finns att tillgå i verksamheten samt vilken kunskap och information de har fått om det specialpedagogiska uppdraget. Detta anser vi att vi har fått svar på i vårt resultat.

Tillfällena för insamlingen av enkäterna har tagit sammanlagt cirka fjorton timmar men vi anser ändå metoden vara tidseffektiv ur ett vårdnadshavarperspektiv då det endast tagit cirka 5–7 minuter att besvara. Vi har nått många respondenter på förhållandevis kort tid.

Ett problem som försvinner med enkäter jämfört med intervjuer är att det inte sker någon påverkan från den som utför undersökningen. Vid intervjuer kan det dock ofta förekomma ansiktsuttryck, miner och nickningar men även tolkningar hos respondenten, där intervjuaren behöver registrera och tolka det som sägs och uttrycks genom kroppsspråket (Brinkmann och Kvale 2014). En annan fördel med enkätundersökning är att svaren på frågorna finns dokumenterade i vårt enkätprogram och behöver inte transkriberas som är mer tidskrävande.

Likväl som det finns en del ovan nämnda nackdelar så anser vi att fördelarna överväger när det gäller vår val av metod. I våra frågeställningar ville vi bland annat ta reda på hur stor andel av vårdnadshavarna som har vetskap om deras barns förskola har tillgång till någon specialpedagog. För att kunna försöka mäta denna data valde vi därför denna metod.

8 Slutsatser/Studiens kunskapsbidrag

Genom studien förstår man nu att det råder stor brist inom forskningen vad gällande specialpedagogik inom förskolans verksamhetsområde. Det gäller inte minst specialpedagogiken och vårdnadshavares insyn och röster om den specialpedagogiska yrkesrollen som möter deras barn. Vårdnadshavarna är representanter för vilken samhällssyn, kunskap och förväntningar som finns kring specialpedagogisk yrkesroll. Det är dock inte alltid att specialpedagogen är så synlig för vårdnadshavaren i verksamheten. Detta kan göra att det finns dem som inte alls känner till om det finns någon specialpedagog att tillgå. Specialpedagogen möter barngruppen ibland, om inte alltid enskilt som kräver vetskap och godkännande av vårdnadshavare utan träffar barngruppen i sin helhet på förskolan. Detta i syfte att bland annat handleda och stödja pedagogerna på förskolan. I vår studie ser vi att vårdnadshavarna önskar mer kunskap och information kring den specialpedagogiska yrkesrollen och vilken hjälp de kan förvänta sig. De som har vetskap kring yrkesrollen efterfrågar bland annat större närvaro på förskolan. Om man inte känner till vad som ingår i

den specialpedagogiska rollen eller om det ens finns en specialpedagog att tillgå i förskolan kan man förstå att kommunikationen blir obefintlig. Vet man om att det finns en specialpedagog men inte vet vad denne gör eller vad man har rätt till, så blir det också svårt för vad man kan förvänta sig i relationen och i kommunikationen med en specialpedagog. De som är helt medvetna kring innehållet i yrkesrollen saknar större närvaro från specialpedagogen. Detta är en resurs och politisk fråga som inte är helt okomplicerad att bemöta. Att belysa vårdnadshavares röster från ett specialpedagogiskt perspektiv kan bidra med en förståelse för hur viktig kommunikationen är. Hänsyn bör också tas i att vårdnadshavare delvis tar ett kategoriskt perspektiv vilket vår studie visar på. Vårdnadshavare uttrycker sig i termer av "barn med svårigheter" där barnet äger problemet. Specialpedagogiska arbetssätt präglas till stor del av ett relationellt perspektiv då förskolans styrdokument enligt Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) visar just på ett relationellt perspektiv. Olika perspektiv kan krocka och leda till en bristande förståelse i samverkan mellan pedagoger och vårdnadshavare.

Alla som arbetar med barnen, men där vårdnadshavaren har det yttersta ansvaret och känner barnet behöver också få vetskap om alla resurser som möter deras barn i förskolan. Det är vår uppgift som pedagoger/ specialpedagoger inom förskolan att informationen når fram. När vårdnadshavares perspektiv i studien synliggörs kan det leda till en ökad medvetenhet hos pedagogerna inom förskolans verksamhet. Detta kan resultera i att information tydliggörs och skapar ett större intresse, delaktighet och inflytande hos vårdnadshavarna i den pedagogiska verksamheten

9 Förslag till vidare forskning

På nivån som Bronfenbrenner (1979) kallar exonivån påverkas vårdnadshavarna bland annat indirekt av den kommunala förvaltningen och kommunens ekonomi. Detta kan visa sig i form av att förskolan får en lägre budget och mindre resurser som kan leda till att specialpedagogen får färre timmar ute verksamheten. Hur ser resursfördelningen ut i verksamheterna och hur påverkar detta specialpedagogens arbete i förskolan? Hur påverkar det relationen och informationen mellan vårdnadshavare och specialpedagogen och barnens utveckling och lärande? Detta skulle vara intressant att ta del av från en förslagsvis kommande forskning.

10 Referenslista

- Ahlberg, A. (2013). *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik - att bygga broar*. Stockholm: Liber.
- Ahlefeld Nisser, D. (2014) *Specialpedagogers och speciallärares olika roller och uppdrag - Skilda föreställningar möts och möter en pedagogisk praktik*. Nordic Studies in Education, 34(4) s.246–264 <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:723034/FULLTEXT01.pdf> Hämtad 2019-05-08
- Björck-Åkesson, E. (2014) *Specialpedagogik i förskolan*. I: Sandberg, A., (red.), Med sikte på förskolan- barn i behov av stöd. Lund: Studentlitteratur. (s. 23–41).
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of Human Development. Experiments by Nature and Design*. Cambridge, Mass: Harvard University. Hämtat (2019-09-17) från: <https://khoerulanwarbk.files.wordpress.com/2015/08/urie-bronfenbrenner-the-ecology-of-human-developbokos-z1.pdf>
- Björklid, P & Fischbein, S. (1996). *Det pedagogiska samspelet*. Lund: Studentlitteratur.
- Brodin, J and Renblad, K. "Behövs Specialpedagoger I Förskolan?" Socialmedicinsk Tidskrift 4 (2014): 384–390. Web.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder* (2: a uppl.). Malmö: Liber
- Byström, J. & Byström, J. (2011) *Grundkurs i statistik* (7:e uppl.). Stockholm: Natur och kultur
- Crutchfield, D. (1993) *Early childhood special educator. Careers in special education*. NO. 90.93. Washington, DC: Office of special education and rehabilitative services <https://eric.ed.gov/contentdelivery/servlet/ERICServlet?accno=ED365018>
- Eliasson, A. (2018) *Kvantitativ metod från början* (4:e uppl.). Lund: studentlitteratur.
- Emanuelsson, I., Persson, B. & Rosenqvist J.F. (2001): *Forskning inom det specialpedagogiska området – en kunskapsöversikt*. (Skolverkets monografiserie) Stockholm: Liber. Hämtad från [Forskning inomdetspec.ped.omr.enkunsvers.pdf](http://Forskning_inomdetspec.ped.omr.enkunsvers.pdf) (2019-05-05)
- Examensförordningen SFS 2017:1111 <http://rkrattsdb.gov.se/SFSdoc/17/17111>
- Gjems, L. (1997) *Handledning i professionsgrupper*. Lund: Studentlitteratur.
- Göransson, K., Lindqvist, G., Klang, N., Magnusson, G. & Nilholm, C. (2015). *Speciells yrken. Specialpedagogers och speciallärares arbete och utbildning: en enkätstudie*. (2015:13) Karlstad: Karlstad universitet. [Http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:784444/FULLTEXT01.pdf](http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:784444/FULLTEXT01.pdf) Hämtad (2019-05-12)
- Hansuvadha, N. (2009) *Compromise in Collaborating with Families: Perspectives of Beginning Special Education Teachers*. Journal of Early Childhood Teacher Education. (2009; 30.4) s. 346–362.

- Hujala-Huttunen, E. (1996) *Day care in the USA, Russia and Finland: Views from parents, teachers and directors*, European Early Childhood Education Research Journal, 4:1, 33–47, DOI: [10.1080/13502939685207831](https://doi.org/10.1080/13502939685207831)
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lansheim, B. (2010). *Förståelser av uppdraget specialpedagog. Blivande och nyblivna Specialpedagogers yrkeslivsberättelser*. (Licentiatuppsats, Serie 2010:14). Lärarutbildningen. Malmö högskola. Tillgänglig: <https://dspace.mah.se/handle/2043/10486>
- Lutz, K (2013). *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola. Möte med det som inte anses lagom*. Stockholm. Liber
- Nilholm, C. (2005). Specialpedagogik, Vilka är de grundläggande perspektiven? Pedagogisk Forskning Sverige. Nr2, 124–138.
- Nilholm, C (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Ottosson, L. (2014) Samverkan mellan föräldrar, förskollärare och andra professionella. I: Sandberg, A., (red.), *Med sikte på förskolan- barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur. (s. 269–285).
- Persson, B. (2009). Finns en specialpedagogisk agenda? – Om utbildningspolitik och elever i behov av särskilt stöd. *Individ, Samhälle och specialpedagogik*, (nr.136), s.11-27
- Hämtad den 25/9–19 <http://hb.diva-portal.org/smash/get/diva2:870801/FULLTEXT01.pdf>
- Palla, L (2015) *Delstudie 3: Specialpedagogik i förskolan. II*. Tallberg Broman, A-C. Vallberg Roth, L. Palla & S. Persson. (2015) Förskolan tidig intervention. (s.96–120) Stockholm: Vetenskapsrådet.
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25ac7/1555423105913/Foerskola-tidig-intervention_VR_2015.pdf (hämtad 2019-11-04)
- Rosenqvist, J. (2007) Reflektioner kring specialpedagogik. I: Björck- Åkesson, E. & Nilholm, C. (red.). *Några aktuella specialpedagogiska forskningstrender?* (s. 36–47). Stockholm: Vetenskapsrådets rapportserie (5:2007)
- Rökenäs, O. och Hanssen. P. (2006) *Bära eller brista. Kommunikation och relationer i arbetet med människor*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Sandberg, A och Ottosson, L. (2010). *Pre-school teachers', other professionals', and parental concerns on cooperation in pre-school – all around children in need of special support: the Swedish perspective*. International Journal of Inclusive Education (14) (8), s.741–754
<https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13603110802504606?needAccess=true>
- Sandberg, A. och Norling, M. (2014) Pedagogiskt stöd och pedagogiska metoder. I: Sandberg, A., (red.), *Med sikte på förskolan- barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur. (s. 45–60).
- Sandström, M, Lundqvist, J, and Axelsson, A. "Parents' Ideal Type Approaches to Early Education Pathways: Life Stories from Sweden." International Journal Of Early Childhood Special Education 11.1 (2019): 64–79. Web.

- SFS 1949:381. Föräldrabalk. Stockholm: Justitiedepartementet
https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/foraldrabalk-1949381_sfs-1949-381 Hämtad 2019-05-11
- SFS 2007:638. Svensk författningssamling. *Examensförrättning för specialpedagogexamen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- SFS 2010:800. Skollag. Stockholm: Utbildningsdepartementet
<https://www.student.liu.se/program/specialpedagogprogrammet-90-hp/for-programmets-studenter/specialpedagogprogrammet-block-1-3/1.453806/examensordningSFS2007638.pdf>
 Hämtad 2019-05-15
- Sharpe, P. (1991) Parental involvement in preschools, parents' and teachers' perceptions of their roles, *Early Child Development and Care*, 71:1, 53–62, DOI: [10.1080/0300443910710105](https://doi.org/10.1080/0300443910710105)
 Hämtad 2019-12-25 <https://www.tandfonline.com.ezproxy.ub.gu.se/doi/abs/10.1080/0300443910710105>
- Sira, Natalia, Maine, Erica and McNeil, Sarah. (2018). *Building alliance for preschool inclusion: Parents of typically developing children, attitudes and perceptions*. *International Journal of early childhood teacher education*. VOL. 39, NO. 1, 32–49
<https://sol.org/10.1080/10901027.2017.1415238>
- Sjöman, M. (2018) *Interaction in Preschool: Necessary, but not Sufficient The Influence of Social Interaction on the link between Behavior Difficulties and Engagement among Children with and without Need of Special Support*, No. 034. Jönköping University School of Education and Communication; BrandFactory AB
 Hämtad f 2019-12-28 <http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1184022/FULLTEXT01.pdf>
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan. Lpfö 98*. (Reviderad 2018). Stockholm: Skolverket.
- Sundqvist, C, and E, Lönnqvist. "Samundervisning Som Inkluderande Arbetssätt I Skolan; Fördelar Och Nackdelar För Elever." *Nordic Studies in Education* 36.1 (2016): 38–56. Web
- Stigendal, M, (2004). *Framgångsalternativ, Mötet i skolan mellan utanförskap och innanförskap*, Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svedberg, L (2016). *Gruppsykologi- Om grupper, organisationer och ledarskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sucuoğlu, Nimet & Bakkaloğlu, Hatice & Karasu, Fadime & Demir, Seyda & Akalin, Selma. (2014). *Preschool Teachers' Knowledge Levels about Inclusion*. *Educational Sciences: Theory and Practice*. 14. 1477–1483.
https://www.researchgate.net/publication/297911918_Preschool_Teachers'_Knowledge_Levels_about_Inclusion Hämtad 2019-10-12

Svenska Unescorådet. (2/2006). *Salamanca deklARATIONEN och Salamanca +10*. Stockholm: Svenska Unescorådets skriftserie. Hämtad <http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/09/Salamancadeklarationen-och-Salamanca+-10-ersätter-1-2001.pdf>

Trost, J. & Hultåker, O. (2016) *Enkätboken* (5:e uppl.). Lund: studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (2003). *Var - dags - inflytande i förskola, skola och vuxenutbildning*. (Ds 2003:46) Stockholm: Fritzes, offentliga publikationer.
<http://www.regeringen.se/rattsdokument/departementsserien-och-promemorior/2003/10/ds-200346/> hämtad 2019-12-15

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning*.
https://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.
<https://www.vr.se/analys-och-uppdrag/vi-analyserar-och-utvarderar/alla-publikationer/publikationer/2017-08-29-god-forskningssed.html> Hämtad 2019- 05-15

West, E. & Pirtle, J. (2014) Mother's and father's perspectives on quality special educators and the attributes that influence effective inclusive practices. *Education and Training in Autism and Developmental Disabilities*. June 2014 ss. 290–300

<https://search-proquest-com.ezproxy.ub.gu.se/education1/docview/1526125189/fulltext/2D38946A5F384ADEPQ/1?accountid=11162>

Hämtad 2019-12-15

Ylvén, R. & Wilder, J. (2014) Samverkan med barn och familjer. I: Sandberg, A., (red.), *Med sikte på förskolan- barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur. (s. 249–266).

11 Bilagor

11.1.1 Bilaga 1 Missivbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Utbildningsvetenskapliga fakulteten

Vårdnadshavares syn på specialpedagogens yrkesroll.

Hej!

Utifrån egen erfarenhet som yrkesverksamma förskollärare har vi upplevt att vårdnadshavares och specialpedagogens syn på den specialpedagogiska yrkesrollen ibland uppfattas på skilda sätt. Vilken information om specialpedagogens roll i förskolan har vårdnadshavare fått?

Vi heter Jenny Eriksson och Hannele Tiensuu och läser till specialpedagoger på Göteborgs universitet. Vi skriver ett examensarbete om vårdnadshavares syn på specialpedagogens yrkesroll i förskolan. Studien vänder sig till samtliga vårdnadshavare som har barn placerade på två av förskolorna i er enhet. Studiens syfte är att studera vad som främjar ett gott samarbete mellan vårdnadshavare och pedagogerna som arbetar med era barn. Genom denna undersökning vill vi försöka få reda på er vårdnadshavares behov och förväntningar på era barns utbildning.

Studien genomförs med hjälp av en enkätundersökning där ni besvarar frågorna, antingen digitalt genom att ni scannar en Qr kod och besvarar frågorna i er mobil eller genom att ni fyller i en enkät i pappersform. Enkäten tar ca 5–7 minuter att fylla i och dina svar är viktiga för att vi ska få svar på vår frågeställning. Frågorna består till mestadels av kryssfrågor där ni får ta ställning till olika påståenden. Vi ber er att fylla i enkäten på ert barns förskola i samband med vårdnadshavarmötet eller i samband vid hämtning av ert barn.

Vi följer de forskningsetiska reglerna från vetenskapsrådet vilket innebär att du förblir helt anonym i undersökningen och att dina svar kommer att behandlas konfidentiellt. Vi är alltså inte intresserade av enskilda personers data utan undersökningens resultat redovisas endast på gruppnivå. Om du har frågor eller funderingar är du välkommen att kontakta oss:

Jenny Eriksson och Hannele Tiensuu på mailadress: dansamabra.25@gmail.com
På förhand tack för din medverkan.

Jenny Eriksson Förskollärare och Hannele Tiensuu Förskollärare

Vetenskapligt ansvarig:

Göran Söderlund Lektor vid Göteborgs universitet goran.soderlund@gu.se

11.1.2 Bilaga 2 Enkätfrågor

112

Vårdnadshavares syn på specialpedagogens yrkesroll

Vårdnadshavares syn på specialpedagogens yrkesroll.

Hej!

Vi heter Jenny Eriksson och Hannele Tiensuu och är specialpedagogstuderande vid Göteborgs universitet. Vi arbetar med vårt examensarbete som är en undersökning om vilken information vårdnadshavare har fått om specialpedagogens arbete i förskolan och deras syn på specialpedagogens roll i förskolan.

Tack för att du hjälper oss med vår undersökning! Genom att fylla i denna 5-7 minuters enkät hjälper du oss nå bästa möjliga resultat.

Här följer frågor om Din och barnets Bakgrund

1. Din ålder:

2. Kön:

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar*

- Kvinna
 Man
 Annat:

3. Ditt civilstånd:

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar*

- Gift
 Sambo/Särbo
 Ensamstående
 Annat:

4. Utbildning

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar i varje rad*

	Ja	Nej
Grundskola	☐	☐
Gymnasium	☐	☐
Eftergymnasial utbildning	☐	☐

5. Hur många barn har du som har en förskoleplats?

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar*

- Ett barn
- Två barn
- Tre barn
- Fler än tre

6. Vilket kön och ålder har ditt/ dina förskolebarn?

7. Hur länge har du som vårdnadshavare haft en förskoleplacering för ditt/ dina barn sammanlagt? (inklusive eventuella syskon i skolåldern som gått på förskola)

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar*

- Mindre än ett halvår
- Ett till två år
- Två till tre år
- Tre till fem år
- Fem år eller fler

9. 1. Har ditt barns förskola tillgång till någon specialpedagog?

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar*

- Ja
 Nej
 Vet inte

10. Om det finns en anställd specialpedagog för/på förskolan att kontakta, hur fick du den informationen? (Om det ej finns en specialpedagog kryssa i rutan finns ej)

Frågeinstruktioner: *Välj ett eller flera svar*

- Muntlig information på vårdnadshavarmöte
 Muntlig information på inskolningssamtalet
 Muntlig information på utvecklingssamtalet
 I veckobrev i skrift eller på förskolans hemsida/blogg
 I skrift i form av informationsblad uppsatt på förskolan
 Samtal med annan vårdnadshavare
 Har inget intresse att veta kring tillgången på specialpedagog
 Annan informationskälla
 Finns ej

Du som vårdnadshavare upplever att du har fått tillräckligt med information kring specialpedagogens arbetsuppgifter

	1	2	3	4	5	
Helt oenig	☐	☐	☐	☐	☐	Helt enig

12. 4. Vilka uppgifter anser du som vårdnadshavare ingår i specialpedagogens roll? (Välj de tre viktigaste)

13. 5. Har du som vårdnadshavare varit i kontakt med någon specialpedagog?

Frågeinstruktioner: *Välj ett svar*

- Ja
 Nej

14. 6. Vad var anledningen till att kontakt med specialpedagog uppstod? (om ej kontakt tagits klicka i alternativet kontakt med specialpedagog har ej tagits)

Frågeinstruktioner: *Välj ett eller flera svar*

- Kontakt tas av specialpedagog på avdelningen med anledning av ett allmänt verksamhetsbesök.
 Kontakt togs av specialpedagog med anledning av att vid ett vårdnashavarmöte berättas om specialpedagogens arbetsuppgifter.
 Kontakt togs av specialpedagog för att föreläsa på ett vårdnashavarmöte kring barns olika behov och lärande.
 Kontakt togs av pedagogerna med anledning av vårdnadshavarnas oro för barnets utveckling och sociala samspel i gruppen.
 Kontakt togs av vårdnadshavare med anledning av behov av rådgivning och stöd
 Kontakt med specialpedagog har ej tagits
 Annan:

15. Vilken är anledningen till att ni inte varit i kontakt med någon specialpedagog? (om varit i kontakt klicka i alternativet Jag har haft kontakt)

Frågeinstruktioner: *Välj ett eller flera svar*

- Verksamheten som den är har fungerat bra för mitt barn.
 Hjälpen som erhållits från verksamhetens pedagoger har varit tillräcklig.
 Jag har egentligen behov men det finns en oro för att mitt barn ska upplevas som särbehandlat i verksamheten om jag har kontakt med specialpedagog.
 Jag har inte fått tillräckligt med information för att kunna inleda ett samarbete med specialpedagog.
 Jag har inte fått någon information från verksamheten om att det finns hjälp att få från specialpedagog.
 Jag har haft kontakt med specialpedagogen och har svarat på detta i frågan ovan
 Annan:

16. Hur upplever du insatsen/insatserna från specialpedagogen?

Frågeinstruktioner: *Välj ett eller flera svar*

- Jag upplevde att insatserna fyllde mitt barns behov
- Jag upplevde att insatserna var rätt för mitt barn men inte tillräckliga
- Jag upplevde att insatserna inte var anpassade för mitt barn
- Jag upplevde att samtalen med specialpedagogen inte ledde till några insatser över huvud taget
- Jag upplevde att insatserna från specialpedagogen inte gjorde någon skillnad jämfört med pedagogernas insatser på förskolan.
- Mina kunskaper kring mitt barn togs inte till vara på i kontakten med specialpedagogen.
- Har ingen kännedom om någon/ några specialpedagogiska insatser
- Jag har inte haft något behov av specialpedagogisk insats

Hur nöjd är du med specialpedagogens insats/hjälp?

Frågeinstruktioner: *Om jag inte har haft något behov av specialpedagogiska insatser/ hjälp sätt översta skalan på 1 och gå vidare till nästa fråga.*

	1	2	3	4	5	
Vänster	☐	☐	☐	☐	☐	Höger
Helt missnöjd	☐	☐	☐	☐	☐	Helt nöjd

18. Hur önskar ni att specialpedagogens insatser skulle se ut och vilken hjälp skulle ni vilja ha? (skriv tre ord/förslag)